Anul II. Iuniu, 1908. Nr. 6.

REVISTA TEOLOGICĂ

organ pentru știința și vieața bisericească.

Abonamentul: Pe un an 7 cor.; pe o jum. de an 3·50 cor. — Pentru România 9 Lei.
Un număr 50 fil.

PERSONALITATEA MITROPOLITULUI ANDREIU.

„Fiți desăvârșiți, cum și Tatăl vostru cel ceresc desăvârșit este"! Mateiu, c. 5. v. 48.

II.

În mijlocul turmei sale cuvântătoare, păstorul sufletesc este locțitorul și reprezentantul Marelui Păstor, al Învățătorului și Mântuitorului nostru Isus Christos.

Cum Isus Christos, ca și Tatăl cel ceresc, desăvârșit a fost și este întru toate; cum El, până în sfârșit, credincios a fost și este misiunii sale pastorale primite dela Tatăl; cum El, iubitor a fost turmii sale până la sacrificiul morții pe cruce; Cum El, însaș bunătatea a fost în mijlocul turmii Sale; Cum El, însuș adevărul, însaș dreptatea, însaș egalitatea a fost și a propoveduit oamenilor; cum El însaș plinirea legii a fost, cum zice: «Să nu socotiți că am venit să stric legea sau prorocii: Nu am venit să stric, ci să plinesc». Mat. c. 5, v. 17; cum El însuș a fost și este: Tot, ce se poate numì: credincios, religios și moral, tot ce este *desăvârșit:* așa a învățat, așa a pretins să fie și învățăceii Săi: sfinții Apostoli, sfinții Părinți și toți păstorii sufletești de toate gradele ierarhice când a zis: «Fiți desăvârșiți, cum și Tatăl vostru cel ceresc desăvârșit este»!

În El deci, în Isus Christos, fiiul și cuvântul lui Dumnezeu, vom căuta, în El vom afla: cea mai înaltă, cea mai perfectă și mai sfântă, deci: cea mai *desăvârșită personalitate morală;* în El vom putea descoperì chipul cel mai întreg și mai fidel al «bunului păstor, care sufletul său își pune pentru oi», chipul zugrăvit pe lemnul Crucii cu scump sângele său, chipul cuvântului lui Dumnezeu, despre care Ioan, c. 1 v. 14 mărturisește; «Și cuvântul trup s'a făcut și s'a sălășluit întru noi; și am văzut mă-

rirea lui, mărire ca a unuia născut din Tatăl, plin de *dar* și de *adevăr*». El singur este desăvârșit, cum și Tatăl cel ceresc desăvârșit este; căci se zice mai departe despre El: «Și din plinirea lui noi toți am luat și dar pentru dar; că legea prin Moisi s'a dat; iară *darul* și *adevărul* prin Isus Christos s'a făcut» Ioan c. 1. v. 17. Tot El, «Lumina lumii», cu fapta și cu cuvântul ne învață: «Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vază *faptele* voastre cele bune, și să preamărească pe Tatăl vostru cel din ceriuri». Mat. c. 5. v. 16.

Iată deci chipul cel mai înalt, cel mai sublim și cel mai sfânt al personalității morale întrupat în persoana lui Christos, fiiul lui Dumnezeu; iată chipul «mielului lui Dumnezeu», carele a ridicat păcatele lumii; iată icoana văzută, sublimă și atrăgătoare a «păstorului celui bun», care și-a pus sufletul pentru oile turmei sale! — La acest chip divin, unic desăvârșit ca și Tatăl, la chipul lui Christos și-au înălțat ochii sufletelor, Lui au închinat cele mai nobile simțeminte ale inimii lor, chiar și vieața lor: sfinții Apostoli, sfinții Părinți și toți ss. Martiri a bisericii; toți bărbații mari la suflet, bărbații timpurilor clasicității bisericii lui Christos, la El cel unul desăvârșit ca și Tatăl, la El au înălțat gândul minții lor, Lui au închinat cele mai nobile simțiri ale inimii lor, Lui, și legii Lui au urmat cu fapta și cu cuvântul, în vieață și în moarte. În această înălțare a sufletelor la idealul măreț al Legii lui Christos, în această solemnă și solidară lăpădare de sine a sfinților luptători apostolici, în această lucrare și conlucrare unitară a lor în spiritul Învățătorului lumii, în aceasta zace triumful desăvârșit al bisericii lui Christos, căci El a zis: «Deci, tot celace va mărturisì pentru mine înaintea oamenilor, voiu mărturisì și eu pentru dânsul înaintea Tatălui meu, care este în ceriuri»; iară ei au crezut, l-au mărturisit și au urmat Legii Lui cu cea mai desăvârșită lăpădare de sine: s'au învins pe sine și au convins lumea despre sfințenia și vecinicia Legii lui Christos, unica și singura mântuitoare.

Tot la Icoana sfântă a personalității, a «ipostasului» lui Isus Christos privesc și astăzi toți păstorii bisericii conștii de înălțimea chemării păstorale; tot idealul măreț al creștinismului, cu fapta și cu cuvântul îl propoveduiesc și-l promovează toți păstorii cei buni și adicți chemării lor și astăzi în biserica lui Christos;

căci şi ei, ca şi Apostolii şi ss. Părinţi: în Ipostasul Fiiului, văd însăş personalitatea, însuş Ipostasul Tatălui şi al sfântului Duh, «carele dela Tatăl purcede».

Aici însă, unde, ca un modest martor al vieţii şi al activităţii sale, mă gândesc şi mă încerc a vorbì despre personalitatea morală a mitropolitului Andreiu Şaguna, acì mărturisesc: că nu fără temere m'am angajat la tractarea acestei teme de pe ambitul îngust al gândirii şi al simţirii mele; m'am temut şi mă tem: nu cumva îndrăzneala mea, în loc să susţină nimbul personalităţii marelui arhiereu la înălţimea ce-i compete după adevăr şi după dreptate, prin neajunsul talentului meu, mai curând să degradez nimbul înalt al personalităţii lui măreţe. Ceeace totuş m'a împăcat şi a liniştit întrucâtva temerea mea justă, aceea este împrejurarea faptică: că eu, nu dela mine, nici dintru ale mele scriu, ci «toate ale sale, dintru ale sale» scriu; — «Omul, din faptele sale se cunoaşte». Deci întrucât mie nu-mi va succede: ca după merit să ilustrez personalitatea distinsă a «Marelui Andreiu», rămân faptele lui măreţe ca vii mărturii, cari, ca tot atâtea stânci neperitoare, mai elocvent decât ori-cine, vor vestì Românilor din neam în neam mărimea chipului bărbătesc, creştinesc şi preoţesc, mărimea personalităţii mitropolitului Andreiu.

Personalitatea morală a omului, va fi şi înnăscută; ea însă se deşteaptă la vieaţă, se desvoaltă, se întăreşte şi se formează definitiv şi statornic; în măsură şi în calitatea mediului moral a creşterii sale; în măsura şi în calitatea mediului moral al societăţii, în care trăieşte şi se mişcă; de multeori, în măsura şi calitatea dispoziţiunilor fireşti individuale prevalente ale omului. Toate împrejurările acestea înfluinţază, mai mult sau mai puţin, formarea caracterului moral, înclinându-l: spre bine, sau spre rău, spre vârtute, sau spre păcat.

Andreiu Şaguna, născut din părinţi macedo-români, din părinţi pătrunşi de un simţ religios şi moral adânc şi statornic; crescut cu deosebită îngrijire în acelaş simţ nobil; dotat cu cele mai distinse calităţi sufleteşti şi trupeşti; cu talent extraordinar, cu mare zel şi cu rezultate eminente în toate, a percurs şi a terminat pe rând: studiile gimnaziale, filozofice, juridice şi teologice.

Prin avutul său nobil, sufletesc şi trupesc; prin manierele sale fine, prin ţinuta sa deamnă şi prevenitoare, prin tot ce ca-

racterizază pe un tinăr cult, încă în decursul studiilor, Şaguna a atras asupra sa atenţiunea cercurilor celor mai înalte ale societăţii ori-unde se afla: în Pesta, unde a făcut studiile gimnaziale şi juridice, era binevăzut şi cu prevenire atras în cercurile sociale cele mai distinse. Din Pesta, după absolvarea drepturilor, episcopul Verşeţului Manuilovics, cucerit de însuşirile frumoase ale lui Şaguna, cu învoirea mamei sale şi a unchiului său Atanasiu Grabovski, a luat pe Şaguna la sine, l-a ţinut în casa şi la masa sa până dupăce a terminat acì şi studiile teologice. — Curând după absolvarea teologiei, mitropolitul Stratimirovics din Carloviţ, a luat pe Şaguna la sine, l-a numit: profesor de teologie, notar consistorial şi secretar al său. Deci, şi în Carloviţ, ca şi în Pesta şi în Verşeţ, Şaguna a trăit şi s'a mişcat în cele mai înalte şi mai alese cercuri sociale. Acì, prin vredniciile sale personale, pe rând şi în intervale scurte, Şaguna a fost hirotonit şi promovat prin toate gradele demnităţii preoţeşti până la gradul de arhimandrit.

Iată cum savantul său Biograf descrie personalitatea lui Şaguna: «Ştiinţele lui temeinice, activitatea lui neobosită, purtarea lui fină şi serioasă, frumseţa naturală şi figura lui maiestatică şi impunătoare, rare calităţi ale unui muritor, erau tot atâtea puteri atrăgătoare, cari cucereau inimile tuturor fără rezistenţă». [1]

In urma acestor vrednicii ale sale, prin rezoluţiunea regească din 27 Iunie 1846, Şaguna a fost numit vicar general al văduvitei eparhii ortodoxă română din Ardeal, iar la 18 Aprilie 1848, în urma alegerii şi întăririi sale, Şaguna a fost hirotonit de episcop al Ardealului.

In cuvântarea sa, rostită la actul religios al sfinţirii sale de episcop, Şaguna a desfăşurat şi a descoperit planul şi programul vieţii şi al activităţii sale pastorale în cuvintele următoare, semnificative şi mult cuprinzătoare: «Tu Doamne ştii, că către scopul meu a alerga doresc: pe Românii transilvăneni din adâncul lor somn să-i deştept, şi cu voie către tot ce e adevărat, plăcut şi bun să-i trag!»

Prin această mărturisire, făcută în catedrala sârbească din Carloviţ, Şaguna, deoparte constată starea tristă a bisericii şi a

---

[1] Arhiepiscopul şi mitropolitul Andreiu Baron de Şaguna, de Nicolau Popea, pag. 24.

Românilor din Transilvania; iară de altă parte, punând în cumpănă întreagă autoritatea personalității sale, cu solemnitate de jurământ, promise a lucrà și a luptà pentru încetarea și delăturarea acestei stări de decădere și de umilire. Și, cum se poate vedea din cartea vieții lui: din biografia lui și din toate scrierile publicate până acì despre Șaguna; cum, mai clar se vede din însaș starea faptică a lucrurilor, schimbate cu totul sub conducerea lui energică și înțeleaptă, el, a executat planul și programul său în măsură cu mult mai mare și în dimensiune cu mult mai largă decum însuș contemplase la început. Incurajat de cele dintâiu succese: prin diplomația sa înaltă, prin curajul său bărbătesc, prin tactul său cuceritor, prin prevederea sa clară despre desvoltarea lucrurilor în patria noastră, Șaguna de timpuriu a știut să-și facă drum larg și neted până la curtea și la treptele tronului Impăratului rege. Acì: prin virtuțile lui morale și civice, prin întreg farmecul personalității sale morale și fizice, i-a succes a-și asigura vază, încredere și mare trecere în fața tronului.

Ajuns în această poziție favorabilă, ca un bun strategic și dexter cârmaciu al bisericii și al neamului, El și-a lărgit planul și programul de muncă și de luptă: a cuprins în programul său tot mai mult pe toate terenele activității sale: bisericești, culturale-naționale și politice. Și, cum nimenea nu se mai îndoiește astăzi: prin munca și lupta sa uriașe, prin farmecul personalității sale distinse, a cucerit și asigurat bisericii și neamului românesc drepturi, vază și respect.

Incă la anul 1850, așa dară curând dupăce Șaguna a luat cârma și conducerea bisericii și a Românilor din patria noastră, cu prilejul inaugurării tipografiei arhidiecezane, distinsul psiholog și poet Andreiu Murășan, cu lira sa măiastră și cu glasul său profetic, iată cum descrie și caracterizează pe Șaguna, cum în cântarea sa laudă și preamărește personalitatea marelui Arhiereu și păstor sufletesc Andreiu:

«Respiră Românime, dedată 'n suferință,
Văzând că aspra-ți soarte încep' a se schimba;
Destul zăcuși în umbră, în oarba neștiință,
Trecută cu vederea, dar nu din culpa ta.

Respiră, căci Pronia, ce poartă cârma 'n lume,
Mișcată de durerea și vechiul tău suspin;
Trimise turmei sale, Păstor, al cărui nume,
Insuflă reverință, respect și la străin.

In el româna ginte, priveşte-al său părinte,
Renăscător d'un popul, înfrânt de jugul greu;
Ce 'n semn de mulţămire, îi strigă 'n dulci cuvinte:
Trăiasc' Andreiu Şaguna, prea demnul Arhiereu!»

Cum se vede din cele premise, dar mai clar, din scrierile multe şi valoroase, publicate despre Şaguna de cei mai distinşi autori, români şi străini: Aşa s'a deşteptat la vieaţă, aşa s'a desvoltat, aşa s'a format caracterul moral, personalitatea distinsă a mitropolitului Andreiu: prin creşterea sa aleasă religioasă şi morală; prin studiu serios şi intensiv până la sfârşitul vieţii sale; prin exacte ştiinţe: istorice, filozofice, juridice şi teologice, prin muncă serioasă fără pregetare; era deci bine înarmat pentru lupta grea a vieţii pe toate terenele, luptă încoronată cu aşa multe şi mari succese pentru biserică, pentru şcoală şi pentru neamul nostru.

Acestea şi alte multe însuşiri nobile, formând comoara şi podoaba sufletului mitropolitului Andreiu, adecă: credinţă, morală, ştiinţă, caracterul creştinesc şi bărbătesc, acestea fiind armele sale de luptă, cu cari a izbutit a învinge, a izbutit a cucerì şi a asigura bisericei, şcoalei şi neamului nostru atâtea şi aşa mari bunuri morale şi materiale: să grăbim a ne apropriă şi noi aceste nobile însuşiri ale lui, aceste mijloace solide şi sigure în practica chemării pastorale. Şi convinşi fiind, că scumpa moştenire rămasă nouă dela mitropolitul Andreiu, este prinosul iubirii sale nemărginite faţă de biserică, faţă de şcoală şi faţă de neam, cu asemenea iubire, să păstrăm acest scump patrimoniu, să-l înmulţim şi să-l transmitem următorilor noştri din neam în neam! Să urmăm aşa, cum sfântul Apostol Ioan, în «soborniceasca carte» c. 3, v. 18, ca pe nişte fii buni, ne sfătueşte zicând: «*Fiii mei, să nu iubim cu cuvântul nici cu limba, ci cu fapta şi cu adevărul!*»

Aşa a urmat bunul nostru părinte Andreiu, demnul reprezentant şi locţiitor al Păstorului celui mare Christos: faţă de biserică, faţă de şcoală şi faţă de neamul nostru; aşa să urmăm şi noi, păstorii turmii lui Christos, căci numai aşa urmând, ca şi marele Andreiu: cu abnegarea şi cu curaj apostolic, vom putea apăra adevărul şi dreptatea, vom putea apăra şi mântuì turma lui Christos; ne vom apăra, ne vom mântuì şi ne vom fericì pe noi înşine, cum promite Mântuitorul Christos: «Fericiţi, ceice se gonesc pentru dreptate, că acelora este Impărăţia ceriurilor». Mat. c. 5, v. 10.

D. Cunţanu.

DIN TRECUTUL BISERICII ROMÂNE BIHORENE.

(Încheere.)

La locul unde ne-am ocupat cu lucrările comisiunei reg. din 1754—1757 trebuia să amintim unele date, ce le-a descoperit d-l prof. Dr. George Alexics în arhiva statului din Budapesta în despărţământul «deputatio illirica» şi le-a retipărit din «Telegraful Român» din Sibiiu în o broşurică de 43 pag. în 1903, sub titlul «Pagini din trecut — cum s'a propoveduit unirea în părţile bihorene».

Broşurica din vorbă însă numai mai târziu ni-a venit la cunoştinţă, când am terminat comunicatul despre lucrările comisiunei din 1754—1757.

Celece se cuprind în broşură nu sunt de o importanţă istorică şi nu cuprind ceva nou, ce deja în o formă ori alta nu s'ar fi arătat de cătră Bunyitay. Nu adaug nici nu subtrag la celece s'au spus până acuma, ci ceeace fac este singur faptul că confirmă — ce altcum am relevat şi noi — în întregime, că catolicii şi autorităţile publice au îndemnat din cale afară pe Românii la unire, ici colea pe îndărătnici i-au mai şi luat la goană şi că cei cari primeau unirea erau mai bine trataţi, ca cei rămaşi în legea veche, în fine că Românii nu s'au unit bucuros; nu ei au umblat după catolici, ci întors; şi de nu ar fi primit vre-o uşurinţă prin unire, nu s'ar fi unit nici un suflet, ori chiar dacă s'ar fi unit, toţi până la unul ar fi grăbit să se lapede de unire, la prima ocaziune ce li s'ar fi îmbiat.

In cele comunicate de d-l Alexics în locul prim e o jalbă din 28 Decemvrie, — anul nu e pus — a lui «*Simion popa din Josan*» cătră stăpânul său «de Dumnezeu trimisului Arhiereu Meletie dela Oradea»... «Cu cinste să se deie întru prea cinstite mâniile mării sale...»

În aceasta epistolă, preotul Simion arată arhiereului că oamenii nu-l ascultă, nu-i dau onoare, nu are nici o plată; arhiereul «să facă bine» să-i mijlocească de undeva, dela «*Crăiasă*» (regină) ori dela domni vre-un ajutor. Poporenii nu ascultă nici de domni nici de biserică, nu ţin poruncile, sărbătorile, Duminicile; o samă de oameni toată vieaţa nu au cercetat sfânta bes*ea*recă. Suduie de suflet şi de cruce şi sunt desfrânaţi.

Pe popor l-a întărîtat în contra lui popa Lascău, din Dobrăcineşti şi popa din Butani, cari a învăţat poporul să nu vină la slujba lui, căci nu e primită la Dumnezeu.

Cere inviaţiuni cum să urmeze, căci o muiere a adulterat cu un fecior a lui Ardiban Toader din Leaşcani. La «odorbirău» a recunoscut păcatul, s'a făcut pace cu soţul ei, ca junele să plătească gloabă, apoi să se dea canon şi la biserică. Popa din «Dubrăcineşti» vrea să tragă canonul la biserica sa, deşi el are două sate şi «ceteascani» sunt mai aproape de popa Simion decât de popa Lascău.

Altă jalbă alui Popa Ilie din satul «ponoară» îndreptată cătră comisiunea cesaricească şi crăiască. N'are văleat. Popa Ilie arată, că pela 1752, a fost preot în Ponoară, când după rosalii protopopul «şismaticuş din Piastişi» (sigur George din Pesteş) şi cu un alt popă din Tinod, jurat lângă protopop, au venit în sat şi l-au lipsit de oficiu, şi l-au bătut preste cap cu bâţul şi fiindcă îşi ferea capul cu mânile, i-au frânt din închieeturi degetele şi s'a belit carnea de pe ele. A venit la arhiereul Kovács la jalbă, acesta a scris în cauza lui la solgăbirăul din Teliagd (= Telegd) şi la odorbirăul din Aliasd (Élesd), cari au pus zi de judecată, dar apoi nu au făcut nimica, ci l-au îndrumat la episcopul sârbesc din Arad. El însă nu s'a mai adresat cătră episcop, nici cătră nime, ci acum din genunchi roagă comisia «ca să nu remâie ruşinat» (ghelăzuit, zice, adecă gyalázva).

O căinţă cătră comisiunea ces. regească, datată din Kis-Laz, la 9 Noemvrie 1754, şi iscălită de 13 inşi cari se află în districtele: Luncii, Bărcăului, Crişului repede şi a Bistriţii. Se căesc în potriva «luminatului comitat al ormeghii Bihărâi», căci îi asupreşte pentru pravoslavnica lege şi au înfundat temniţele cu părinţii lor; unii din ei acolo au şi murit, pentrucă nu s'au dat de uniţi.

Unii preoţi de ai lor în o vreme s'au fost unit. Acum iarăş s'au reîntors la ortodoxie. Aceştia sunt Mihai protopopul[1] popa Mihoc, popa Stefan, popa Petru, popa Zaharie, popa Miculae.

În Tria (Terje) au fost prinşi 8 inşi câteva zile şi au fost să-i bată, dar au rescumpărat bătaea cu 28 ciubere de vin.

[1] Aici I 238, şi 235 Mihai e protopop al Luncei în 1727, în 1736, în 1754 şi 1765; dela 1754 şede în Pocei; e unit.

Tot asemenea au fost încarceraţi unii din Dârnişeni, pentrucă n'au primit preot unit. Domnul Barani George i-a închis.

Şanta Laslău şi cu protopopul din Pocei umblă pe sate după atestate, ca poporul să recunoască pe Meletie de episcop, dar ei vreu pe Sinezie Jivanovich. Varmeghia a mânat asupra lor un căprar cu 30 de ostaşi, dar mai pe urmă nu i-a globit cu suma ce era să-i globească, cu 400 fl. Le-a trimis varmeghia pe solgăbirăul Biliţei Adam şi pe Sas Mihai. Aceştia au poruncit la toate satele ca primarul şi cu 6 juraţi să vină la Spinuş unde a fost venit Biliţei şi cu popii uniţi şi i-a ameninţat greu, dacă nu vor primì pre preoţii uniţi, şi a zis că trimite pe capul lor o companie de soldaţi.

Mai apoi au mânat la ei în Sârbi pe solgăbirăul Budai Imbre cu 20 de ostaşi şi le-a publicat că ca ortodocşi au mare dăjdii a da episcopului Sinezie: 8 fl. pentru îngropăciune, iar cei săraci vor plătì 5 fl.

Acolo la Sârbi juratul lor şi al ţării Cioroş Găvrilă [1] văzând cartea despre privilegiile illirice, a cerut să li-o explice, pentruce a fost bătut, şi li s'au spus, că să se deie «subt ouniţie,» căci atunci nu vor fi asupriţi şi vor fi iertaţi de porţiile grele.

Udvarbirăul Mihai Pavnaski încă i-a închis şi forţat să primească unirea. Tot astfel solgăbirăul Budai Peiteri (Péter) a prins şi maltratat pe Cioroş «la un târg, Şoloşvasar, în oraş în Marghita, apoi le-a trimis cătane, însă oficerii văzând că poporul n'are nici o vină, au revocat miliţia. Cumcă aşa au făcut Budai Péter, între alţii e mărturie şi «posta dela Dida».

Varmeghia nu s'a mulţămit cu acestea, ci a exmis din nou pe solgăbirăul Budai Imbre şi pe Covaciş Mihai, de au ascultat poporul sub jurământ, cumcă episcopul Sinezie nu a scris în potriva nimărui, în cartea ce le-a trimis.

Mai în urmă juratul Varmeghiei, Fábri Jejef, locuitor în Mânsca, i-au strâns în satul Kis-Laz şi a zis, că comisiunea reg. l-a trimis să viziteze satele, şi le-a mai zis să treacă la unire, a cerut apoi ca din tot satul să i-se aducă o jumătate de ferdelă de ovăs, două găini şi bani pentru două iţii de vin (= 1 ¹/₃ litră). Oamenii nu au dat darurile poftite. Se roagă deci, ca comisia să nu per-

[1] Aici I 142, 230, Cioroş e identic cu Dringo, sau Giuro.

mită ca să fie vătămaţi pentru lege, «că de am fi pogani şi nu ne-ar vătema («rungului» ront) mai rău». Subsemnaţi: «Noi cari ne aflăm juraţii ţării Cioros Găvrilă din Sârbi, Drâmbău Petru din Brusturi, Filip Dumitru din Dârnişoara, Tămas Ion din Ciulezti, Burdaş Nicoară din Or Viz, Scorţe Tode din Tiag, Pârcalab Tomă din Voivozi, Şorca Crăciun din Cintălec, Indrieş din satul lui Barbu, Varga Ion din Mărgine, Bândioţ Ile din Chirăeu, Ciornău Ion din Sân-Lazar, Pop Petru din Kis-Laz.»

O înştiinţare către comisia reg. tot din 9 Nov. 1754, nu se ştie cine şi de unde scriu. Se spune în scrisoare, că clăcaşii domnului Horoat (Horváth) Adam, nu au voit să primească de preot pe popa «micoară», că e unit. Acesta apoi a adus ameninţarea lui Horoat, că încât nu-l acceptă, îi scoate de pe moşia sa. De frică l-au primit. Pe unii din ei i-a bătut domnul. Ei aşteaptă dela înălţata crăiasă, tot ce au de făcut în privinţa religiunei.

O jalbă din «vale mare», la 11 Decemvrie 1754, cu opt iscălituri, către comisiunea desmenţionată, contra preotului din «topa», pentrucă a cununat o fată contra voinţei ei şi a părinţilor săi, cu feciorul lui «Mincea Toader».

Trecând preste altele — fără preţ istoric — mai amintim circularul comisiunei reg. din 1 Noemvrie 1754, în care se aduce la cunoştinţa tuturora dimpreună şi deschilinit fiecărui sudit credincios, că regina «cu mumească milă cuprinde pe toţi» şi voeşte libertatea religiunilor şi păstrarea privilegielor date uniţilor şi neuniţilor. Nu a voit «prealuminata chesaro-crăiasă» ca la unire să fie silit cineva. Aşişderea nu are gând ca privilegiile date sârbilor şi românilor, «pentru aceasta sfântă unire să se strice». «Nu va răbda, nici va suferì pre unul ca acela, carele va greşì în lucrul sfintei uniri».

Acest circular a fost transpus de comisiune ordinariatelor de Arad şi Oradea, apoi comitatului Bihorului.

Altcum hârtiile descoperite de d-l Alexics au cu mult mai mare preţ din punct de vedere limbistic, decât istoric şi etnografic cultural.

Din opul voluminos al canonicului de Oradea Francisc Bunyitay «Váradi püspökség története»,[1] ne încredinţăm, că dealu-

[1] Cele relative la români le-au scos şi publicat în „Unirea" din Blaj. *Boros,* 1896, Nrii 9—17.

rile şi codrii Bihorului erau populaţi cu români, clăcaşi episcopului de Oradea-mare. La finea veacului al XIII-lea se pomenesc deja.[1] Trăiau sub chinezii lor,[2] cari judecau şi cârmuiau după obiceiul pământului, erau şi voevozi, subvoevozi şi crainici.[3]

În vreme ce despre vieaţă civică ici colea avem unele notiţe, despre organizaţia şi administraţia bisericească a românilor noştri, nu avem date sigure.

Prima urmă de vieaţă bisericească o aflăm în anul 1349.

Episcopul Orăzii Dimitrie Moisi,[4] în 26 Iunie[5] 1349, dă voie fiiului lui Stanislau, voevodului Petru, care deodată e şi chinez în satul Vintiri, (Felventer lângă Hollod), ca această comună să o colonizeze cu oameni aduşi din alte părţi, fiind despoiată de locuitori, şi pentruca să se îndemne Românii a venì mai cu plăcere în «Felwenter», chinezul Petru e aplicat a ţinea şi un preot român, pe care episcopul[6] îl scuteşte de toate sarcinile şi datorinţele, ce le-ar avea faţă de el, ca faţă de domnul său de pământ. Privilegiul acesta însă e temporal şi pendent de bunăvoinţa episcopului, ca colectele şi ezacţiunile datorite «jure dominii» episcopului, să nu fie nimicite. Despre aceasta episcopul a dat document provăzut cu sigil. Scutinţele aceste extraordinare, cu timpul au ajuns a fi obiceiu legal, ba li-s'au mai adaus încă şi

[1] In anii 1283 şi 1294 de-aici încolo tot mai des. *Bunyitay* „Unio" 4, 5.

[2] A váradi káptalan legregibb statutumai, 44—45, II în Dr. *Karácsonyi* J. történelmi hazugságok. Budapest 1890, pg. 727.

[3] *Bunyitay*, „Unio", 13, 14.

[4] *Mangra* în „Biserica şi Şcoala", Arad an. 1904, Nrii 48—50 zice, că Dimitrie e „*Meszesi*".

[5] Feria sexta proxima post festum Beatae Margarethae Virginis în Kyralmezey.

[6] Despre episcopul acesta Dim. Moisi, Meszesi, istoria românească a mai înregistrat, cumcă încă ca prepozit de Buda, regele Carol Robert, l-a fost trimis în 1331 în Ardeal, spre a încheia pace cu domnul Munteniei Alexandru Basarab. Ca episcop de Oradea încă a fost trimis în astfel de solie, de Ludovic I. *Pray* spec. hierarhiae II, 177. *Boros,* „Unirea" 1896 pg. 71, 72, nota 3, pg. 104, nota 1.

Tot episcopului acestuia şi lui Al. Basarab îi scrie papa Clemente VI în 1345 despre unirea unor români din Ungaria şi Muntenia, prin ostenelele călugărilor franciscani. E interesantă scrisoarea, ce deodată a scris papa şi la regele ungar Ludvic I (marele). In aceasta, românii, în două rânduri sunt numiţi *valahi romani:* „quod Olachi Romani... popularibus Olachis Romanis". Apoi aici se pomenesc 5 nobili români, cărora papa încă a scris în cauza unirii; numele şi locurile acestora azi sunt total necunoscute: „Nicolao principi de Remecha, Ladislao Voyvodae de Bivinis, *Stanislao de Sypprach,* Aprozye Voyvodae de Zopus et Nicolao Voyvoda de Augynas". Stanislau, ne pare că e tata lui Petru voevodul din Vintiri, căci Sypprach poate e orăşelul Széplak ce odinioară a fost lângă Beiuş. *Ardelean,* l. c. I., 44, 45, 96, 97. După Theiner vet. monum. Hung. I. pg. 691. *Boros,* l. c. 111 şi 104.

alte favoruri. Aceasta se adevereşte din un document datat la 21 Septemvrie[1] 1503, în cetatea Orăzii, de către George Szatmári, episcopul Orăzii, din incidentul că clerul român sub conducerea protopopului român din Segeşti (Segesfalva, între Beiuş şi Vaşcău), Dan, a trimis o deputaţie la numitul episcop, cu jalbă, ca diregătorii dominali, în contra scrisorii lor privilegiale, — de cari dispune acea preoţime, şi cari acte deputaţiunea le şi arătă lui Szatmári — supun preoţimea română la tot felul de pedepse sarcini, vexări, dăjdii.

Deputaţiunea clerului deodată cere renoirea şi confirmarea libertăţilor şi scutinţelor de până acì, cuprinse în hârtiile ce le prezentară. Szatmári plineşte cererea clerului.

Din documentul liberat de Szatmári ne convingem, că clerul român, pe baza hârtiilor liberate de antecesorii în oficiu alui Szatmári, a format un protopopiat. La 1503 protopop a fost unul cu numele Dan.

Nici protopopul nici preoţii săi, nu aveau de a plătì nimănuia nici un fel de amendă, ori altă ezacţiune. Nimănuia nu îi era iertat pentru nici un fel de exces, delict ori altă cauză să-i împedece în ceva, ori să-i conturbe.

Judecată asupra arhidiaconului (protopopul) românesc, făcea numai episcopul catolic de Oradea, ori substitutul aceluia. Peste clerul românesc judecă protopopul. Hotărîrile protopopului pot fi apelate la episcopul catolic.

Privilegiile acestea fură confirmate în 1538 de către urmaşul lui Szatmári — George Fráter (Martinuzzi) la întrepunerea protopopului Ioan din Segeşti. Din nou cere întărirea lor la episcopul Matia Zabardi în 1554 preotul din Seghiştea, Petru, care se numeşte pe sine protopopul din ţinutul Beiuşului.

La prelatul Orăzii tot în anul 1554, se prezentează şi fruntaşii consiliului oraşului Beiuş, cu rugarea ca beiuşenii să fie scutiţi de vamă la târgul din Suplac (Széplak, orăşel episcopesc lângă Beiuş).

Scutinţa poftită o capătă nunumai Beiuşul, ci şi satele maghiare şi române din jurul lui. Dreptul beiuşenilor fù recunoscut

[1] Festum C. Matthaei apost. et evang.

şi de cătră regina Izabela cu datul Alba-Iulia 24 Aprilie 1558.[1] In Seheceni-Carpinet lângă Beiuş, pela 1641 a preoţit popa Mihaiu. Inaintaşul său Pascul, (iunior) la 1619, reclamează unele privilegii, ce au moştenit dela moşi strămoşii săi, între cari şi scutirea de a da porţie.

Strămoşii lui Pascul, totdeodată şi înaintaşi în preoţia Seheceni-Carpinet, au fost între anii:

1619—1598 (21 ani) Stan şi Başcă, apoi fraţii Opriş şi Avram (4 inşi);

1598—1490 (108 ani) fraţii Marcu şi Achim, (deci 2 inşi);

1490—1390 (100 ani) Pascul senior, (deci 1).

De sine înţeles, că nu sunt toţi arătaţi, câţi au preoţit, ci numai aceia, cari i-au ştiut, ori cari au avut scutinţele din vorbă, sau că numai despre aceştia, la cari s'a provocat Pascul iunior, au avut documente la mână.[2]

Deşì nu putem proba, că în Oradea a fost pe timpul turcilor episcop ortodox, dar după curăţirea Orăzii de turci, în anul 1699, se face acolo amintire de «*consistorie episcopală ortodoxă*», când popa Luca, din Mărgău (Ardeal), vine la această consistorie în persoană, şi cere beneficiu parohial, căci poporul din satul său s'a unit întreg.

I-s'a conferit parohia din Bunteşti.[3] ***Gruia.***

MODERNISMUL ŞI ENCICLICA „PASCENDI".

I.

Enciclica.

Iată aproape un an de când, în primul meu articol în *Revista Teologică* (Nr. 7—8, 1907), dădeam lămuriri despre frământările şi puternica mişcare reformistă din sânul catolicismului, mişcare cunoscută sub numele de *modernism.*

Dar dacă atunci lucrurile au părut de interes şi vrednice a atrage atenţiunea lumii, ce va trebuì să spunem de ceeace a

---

[1] *Mangra,* „Bis. şi Şcoala", Arad 1904 Nrii 48—50.
Boros, „Unirea" 1896, pg. 71, 72, 103, 111.
Bunyitay, „Unio" 5, 7, 14, 31, idem „Váradi püspökség története I. 192, 292; II, 300—302.

[2] „Bis. şi Şcoala", Arad 1904 Nr. 32 şi 33.

[3] Ibidinem 1904, Nr. 34, pg. 243.

urmat după, căci elementele anterioare curând au crescut în proporţiuni straşnice, iar cugetele s'au turburat şi mai cumplit! Intr'adevăr, cele petrecute mai nainte par a fi fost mai mult prevestirea marelui act care trebuia să-l aducă luna Septemvrie: enciclica *Pascendi dominici gregis.*

Deja mai de mult începuse a se svonì că Papa va da o enciclică. Evenimentele din ultimul timp însă, cu accentuarea modernismului, au grăbit-o. Ea apărù la 8 Septemvrie anul trecut, aspră şi ameninţătoare. Unii au rămas ca muţi, neîndrăznind să zică nici da nici ba, şi tocmai târziu au început a vorbì asupra ei. Dar din puternica impresiune produsă, lumea a început puţin câte puţin a-şi venì în fire şi a discuta.

Cu asta începură certurile, care au motivat publicarea a o mulţime de scrieri, aşa că asupra acestei enciclice a apărut o întreagă literatură.

Dar ce conţine ea? Acest document, unul din cele mai importante şi mai grave din timpul pontificatului lui Piu X., conţine două părţi. In prima se arată erorile modernismului, iar reprezentanţii lui sunt zugrăviţi în colori foarte negre: sunt oameni îngâmfaţi care vor să facă să se vorbească de dânşii. Modernismul e un mare pericol, Papa are datoria supremă de a intervenì. El intervine şi arată erorile modernismului: în filozofie agnosticismul şi imanentismul; în credinţă subiectivismul şi simbolismul, o preţuire mai mult a celorce simţi tu în credinţă, decât revelaţiunea obiectivă; în tratarea dogmelor aplicarea acestor două de mai nainte; istoria o tratează din punctul de vedere imanent şi evolutiv; iar în reformare sunt cu totul radicali, răsturnând şi dogmă şi ierarhie şi disciplină. Deci modernismul e o împreunare a tuturor erezilor şi duce drept la ateism.

De unde izvoreşte această pacoste? Din curiozitate neînfrânată, mândrie, indiferenţă, ignoranţă şi dispreţ a adevăratei ştiinţe şi disciplinei catolice. Astea au sămănat modernismul într'oparte însemnată din catolici, chiar în cler, ba chiar şi tocmai acolo unde mai puţin ar trebuì să auzi de dânsul: în ordinile monahale.

Papa aminteşte ceeace Leon XIII a făcut pentru a combate asemenea rătăciri. Continuând acuma cele începute de predecesorul său, Piu X., ordonă ceeace urmează, care formează partea practică:

1. Studiul filozofiei, teologiei şi sociologiei în toate seminarele şi facultăţile catolice să se facă într'un spirit cu totul catolic.

2. Să se iee din mânile moderniştilor direcţiunea şi învăţământul în seminarele şi universităţile catolice.

3. Episcopii, ca delegaţi ai Sfântului Scaun, să privegheze spre a îndepărta clerul şi credincioşii catolici de presa modernistă.

4. In fiecare eparhie se institue un comitet de censori pentru revizuirea publicărilor catolice. Se va da multă atenţiune la toate manifestările de modernism în învăţământ ori publicaţiuni şi periodic se va înainta rapoarte Sfântului Scaun (un an dela publicarea enciclicei, iar apoi la fiecare trei ani).

Se reînoeşte interzicerea lui Leon XIII., către preoţi de a conduce reviste fără permisiunea episcopului.

5. Este oprit a se ţinea congrese bisericeşti, afară de cazurile rare în care n'ar exista nici un pericol de modernism ori laicism.

Cu aceste idei fundamentale apare enciclica. Cât priveşte partea teoretică, ea nu spăimântă atâta, fiindcă rămâne mărginită numai în teorie; în ceeace priveşte partea practică însă, cu instituirea de autorităţi privighetoare, aici fù aprinderea toată.

II.

Aprecierile.

Firesc fù ca, îndată la apariţiunea ei, catolicismul oficial şi conservativ să apere şi justifice enciclica, iar cei liberali, precum şi contrarii, s'o critice.

Cei dintâi au spus că modernismul începuse să devie din ce în ce un mai mare pericol, papatul trebuia să intervie. Nu e vorba a combate mersul catolicismului spre progres, ci e vorba de a-l apăra de ceice-l deformează. Devenise necesar şi urgent să se definească catolicilor în ce constă modernismul sub diferitele sale aspecte şi să ştie care e punctul lor de vedere.

Nu numai ori-ce papă ar fi trebuit să facă asta, în locul lui Piu X., dar nici un shizmatic grec (adecă noi ortodocşii orientali), nici un anglican, nici un protestant conservativ n'ar fi putut sta indiferent în faţa extremităţilor moderniştilor. Astfel, de ex. Tyrell din Anglia, fost iezuit, zice că te poţi duce să te împărtăşeşti,

fără să crezi că în transubstanţiaţiune, adecă prefacerea elementelor euharistice în trup şi sânge.

Corespondentul ziarului *Temps* din Paris, care publică schimbul de idei ce l-a avut cu o «înaltă personalitate din Vatican», spune:

Deşi ţintind totalitatea mişcării moderniste, hotărîrea enciclicei confirmă că Sf. scaun a vrut mai cu seamă să ciocnească pe scriitorii săi şi şcoala lor. Contrar unui optimism care nega importanţa mişcării, Vaticanul e nevoit astăzi să recunoască seriozitatea ei şi puterea cu care a pătruns în cler, căruia enciclica se adresează în prima linie. In clerul tinăr şi seminarele italiene, de ex. închinările moderniste au făcut mare progrese, şi în conferenţe tainice, ţinute de curând, discusiunea a ajuns până la puncte care clatină dogmele.

In Vatican se crede că enciclica va produce o mare impresiune asupra clerului şi va îngrozì pe mulţi şovăitori. Dar măsurile draconice pronunţate de Piu X, şi din carele unele sunt mai mult sau mai puţin grele de aplicat, riscă să ridice pe urmă discusiuni şi răzvrătiri, de care de altfel Vaticanul nu se teme, voind mai bine ca cuvântul *ex catedra* al papii să nevoiască pe unii să părăsească biserica, decât să continue în sinul ei o acţiune anticatolică. Doctrina şi disciplina bisericii, de atâteaori seculare, n'ar puteà fi supuse ideilor predominante ale momentului, după cum adevărul obiectiv filozofic şi teologic nu poate fi supus impresiunilor individuale.

Dacă ne punem în punctul de vedere catolic, Roma rămâne logică cu Leon XIII şi tradiţiunile bisericii.

Un cardinal, numit din opoziţiune, fiindcă e legat de pontificatul precedent, mi-a spus celece urmează asupra însemnătăţii şi trebuinţei enciclicei:

«O biserică îşi are raţiunea ei de a fi în tradiţiunea, ierarhia, disciplina şi neclătirea dogmelor sale. A te lăpăda de apărarea lor, e a-ţi iscălì propria osândă şi a primejduì o întreagă civilizaţiune întemeiată pe dânsa. Dacă măsurile luate de Piu X ar părea unora *a priorì* prea prea şi taxate de apăsare inchizitorială, ele sunt totuş fireşti şi cu totul trebuincioase, fiindcă privesc îndeosebi clerul şi mai cu seamă clerul menit prin lucrul său să înrîurească credinţa mulţimii».

«O chemare straşnică la rânduială ajunsese de neînlăturat pentru a tăia răul din rădăcină. Piu X a făcut-o. Dar câmpul lăsat de el învăţăturilor potrivite după noutatea vremii e încă destul de larg pentru a mulţămì trebuinţele minţii, putând chiar a se lărgì, însă cu condiţiunea ca papalitatea să-i ţie totdeauna hotarele. In împrejurările de faţă Leon XIII ar fi lucrat la fel.»

Un preot, profesor într'un seminar din Italia de sus şi ocazional în Roma, căruia i-am arătat rezumatul enciclicei, împărtăşit presei catolice şi agenţiilor, a protestat cu energie contra învinovăţirii de panteism adusă moderniştilor, a căror scop, după dânsul e de a reînsufleţì credinţa în D-zeu, făcând religiunea mai potrivită cu ştiinţa şi mai uşoară de primit.

Acest preot prevede că Vaticanul va fi în neputinţă desăvârşită de a căpăta ascultare pentru unele din poruncile sale, de ex. acea privitoare la partea pe care o iau preoţii în presa modernistă. Intr'adevăr, va fi greu de lămurit limpede ceeace alcătueşte anume această presă. El a adăugat că unele învinovăţiri vor nevoì pe modernişti să se apere şi să-'şi explice concepţiunea lor religioasă.[1]

Altul povesteşte în Journal de Genève[2] întreţinerea sa cu un bărbat despre care «se zice că a avut oarecare parte la elaborarea enciclicei». Acesta zice între altele:

Catolicismul moderniştilor poate fi ademenitor, foarte ingenios, foarte raţional, dar, dă-mi voe să-ţi spun, nu mai e catolicism. Cel puţin nu mai e catolicismul care l-am cunoscut până azi. Şi mi-se pare că nimenea, printre catolici cel puţin, n'are dreptul să se mire dacă Papa, ca capul cel mai înalt al bisericii, alungă rătăciri atât de grosolane care răstoarnă temeliile istorice şi teologice ale catolicismului tradiţional.

Vă repet că ori-ce alt papă ar fi lucrat exact ca Piu X. Papa osândeşte modernismul, dar fii sigur că el nu osândeşte silinţele acelora care caută să dee acţiunii catolice o formă mai modernă şi mai potrivită cu trebuinţele vremei de azi. Fără îndoială, enciclica ar fi putut poate ici şi colo să facă îngăduiri mai largi acestor «trebuinţe nouă, să deosebească mai lămurit între modernismul mincinos şi cel adevărat, care nu e un modernism de doctrină, ci un simplu modernism de acţiune şi metodă. Dar fiţi sigur că enciclica lui Piu X, ca şi enciclica *Quanta cura* a lui Piu IX, nu va împedeca în catolicism prefacerile şi evoluţiunile trebuincioase. Greşala moderniştilor e de a fi vrut să îndeplinească prefacerea într'un chip prea grăbit şi prea radical şi mai cu seamă de a fi ţintit îndeplinirea ei prin stricarea făgaşului tradiţional al catolicismului, dacă mă pot exprima aşa.

«Enciclica lui Piu X va avea de rezultat, nu să împedece această muncă de adoptare a catolicismului la timpurile nouă, ci să o încetinească, ceeace pentru noi e un rău, căci ori-ce evoluţiune rodnică nu poate fi pe pământ decât opera timpului — şi deasemenea să facă aşa ca această muncă să se îndeletnicească în linia dreaptă a tradiţiunii. Catolic cum sunt în ceeace mă priveşte pe mine, nu cred de loc (cum repetă multe ziare) că enciclica ar avea de efect să imobilizeze catolicismul, să-l înţepenească în vechile sale formule. Să lăsăm la o parte aceste clişee. Timp de nouăsprezece secule tot probat-a catolicismul că a fost în stare să treacă din treaptă în treaptă şi să se adapteze, şi fiţi sigur c'o va proba şi de-acum înainte şi nu enciclica *Pascendi* va fi pedeca de netrecut. Faptele dovedesc cu prisosinţă. Peste douăzeci de ani vom mai vorbì noi».

Am ţinut să reproduc aici această apreciare a unui om competent, pentrucă, desigur, ea răspunde cugetării unui mare număr de catolici. Intre

---

[1] Reprodus după *Journal de Genève* 18 Sept. 1907.

[2] 21 Septemvrie 1907.

intransigenţa unora şi modernismul exagerat al altora, există o părere mijlocie, eclectică, foarte măsurată şi înţeleaptă dealtfel şi care-mi pare că dă enciclicei o interpretare raţională.

*

Partea cea mai importantă şi cu adevărat nouă a documentului pontifical sunt măsurile luate de Piu X pentru a ţinea piept rătăcirii moderniste şi a o alunga: îndepărtarea moderniştilor dela învăţământul şi conducerea seminarelor; orânduirea unui comitet de censori în fiecare eparhie pentru cercetarea publicaţiunilor catolice, a unui comitet de supraveghere pentru a combate modernismul sub toate feţele sale, etc. Aceste măsuri de represiune au ridicat aici, chiar în tabăra catolică, critici destul de vii: unii găsesc aplicarea lor puţin practică, ori putând da loc la mari abuzuri. Răsunetul acestor critici a ajuns numai decât la Papa, care a ţinut să răspundă fără întârziere. Chiar în dimineaţa asta un organ oficios al sfântului Scaun, *Corrispondenza romana* publică în această privinţă o notă explicativă, care slăbeşte în mod simţitor puterea măsurilor represive luate de enciclică.

«Modernismul osândit de Papa, scrie *Corrispondenza Romana,* e modernismul din temelie anticatolic şi anticreştin. Deci ori-cine se zice modernist, în ochii enciclicei se pune în afară de biserică. Prin urmare nimenea nu poate cârtì dacă autoritatea bisericească prigoneşte acest modernism. S'ar găsì, de ex., foarte firesc ca un episcop să depue pe un director sau profesor de seminar, care ar trece la anglicanism ori la ortodoxia greacă. Ei bine, Papa a demonstrat ca rătăcirea modernistă e mult mai contrară învăţăturii catolice decât anglicanismul ori ortodoxia greacă. Deci putem fi siguri că dacă sunt modernişti contra cărora autoritatea bisericească se va vedea nevoită să intervie, vor fi modernişti care vor fi încetat deja de a fi catolici».

Această notă oficioasă probează încă odată că modernismul pe care a vrut să-l osândească Papa e numai modernismul doctrinal, care prin înclinările sau consecvenţele sale e însaş negarea catolicismului tradiţional.[1]

Ce-au zis moderniştii sau cel puţin adepţii unor vederi mai libere în catolicism?

Unii, precum Tyrell, au acuzat pe papă de ignoranţă şi rea credinţă în *Giornale d' Italia.* Alţii, ca Loisy (în ***Simples reflexions sur le Décret du Saint Office: Lamentabili et sur l'encyclique: Pascendi)***, şi-au bătut joc de teologii Vaticanului. Don Romolo Murri spune că lupta nu se dă împrejurul vreunui punct particular al dogmei, ci împrejurul unei *metode.* Ei, moderniştii, supun unei revizuiri critice toată doctrina, dar nu în ea însaş, ci în chipul în care a fost formulată şi în adaptările care s'au făcut dintr'ânsa la vieaţa practică, rituri, disciplină

[1] *Journal de Genève,* 21 Sept. 1907.

şi la tot ceeace priveşte vieaţa spiritului omenesc şi civilizaţiunii. El declară că ei vor să arunce peste totul o lumină nouă şi să strămute punctul de vedere, chiar lăsând termenii în aceiaş situaţiune.

Aşa că lupta e contra unei înclinări a spiritului nou, iar o înclinaré de acest fel nu poate fi stavilită de nici o enciclică.

E o criză aceasta, însă va trece şi ea. Intr'o zi, zice Murri, însaş biserica va simţì nevoe să se împace cu cugetarea nouă şi cu copiii săi. De va avea minte, se va pune singură în fruntea mişcării şi se va face educatoarea multora.[1]

Alt catolic înaintat, d-l Fonsegrive, şef moderat al modernismului francez, a publicat, puţin după apariţiunea enciclicei, un articol în ziarul *Temps* din Paris, în care declară că enciclica e:

Ruptură completă cu metodele ştiinţifice aplicate la studiul fenomenului religios, osândă pe de-a întregul a spiritului nou, obligaţiune strictă pentru cler de a nu întreţinea nici o relaţiune intelectuată cu laicii, înfiinţarea în fiecare dieceză de comitete supraveghetoare pentru a urmărì spiritul modernist sau liberal în toate numeroasele forme pe care le îmbracă în reviste, ziare, cărţi, adunări de preoţi, muncitori şi savanţi, — aceasta e dorinţa Papii, acestea sunt măsurile trâmbiţate pentru a mântuì dogma fundamentală a catolicismului; autoritatea pontificală.[2]

Mă opresc aici cu părerile moderniştilor despre enciclică, fiindcă voiu avea ocaziunea să reviu pe larg la capitolul apărării moderniştilor şi manifestărilor lor în deosebitele părţi ale lumii catolice, dela enciclică (8 Sept. 1907) încoace.

Potrivit ar fi încă să înfăţişez cetitorilor ce-aş zice şi cugeta eu, ca ortodox, cu privire la enciclică, căci, ca şi catolicii, şi noi formăm o biserică tradiţională. Nu mă dau laoparte a o face; însă până la ea mai este nevoe de ceva. Pentruca cetitorii să priceapă mai bine o judecată rostită asupra modernismului, trebue să-l cunoască. De aceea mai nainte de apărarea sa proprie şi mai nainte de părerile mele, voiu vorbì despre starea de suflet a moderniştilor şi situaţiunea lor.

III.

Modernismul în naşterea, desvoltarea şi starea sa.

Ceeace se petrece cu modernismul, se poate petrece cu fiecare din noi. E o stare de suflet care poate venì ori-cărui om de ideal şi doritor de lucru în biserică.

---

[1] A se vedea *J. de Genève* 18 Sept. 1907.

[2] *Journal de Genève,* 13 Oct. 1907.

Un preot, de ex., care se va simţì element viu în biserică şi ferbând de focul muncii pentru Domnul, a propaga pe Mântuitorul nostru lumii înstrăinate de dânsul, — va trebuì mai întâiu să-şi cerce armele pentru a face asta şi să-şi examineze câmpul în care lucrează.

Ce va constata el şi ce simţiri se vor ridica într'ânsul?

Va constata mai întâi ca un biet om ca dânsul înseamnă atât de puţin pentru aşa operă. Va simţì trebuinţa şi datoria ca nu numai el să facă aceasta, ci toţi ceice sunt preoţi împreună cu dânsul; va recunoaşte că problema care-l preocupă pe dânsul nu e numai problema sa personală, ci e problema scopului din care face parte, a tuturor preoţilor, e problema întregei biserici.

Va vedea însă că realitatea e alta: preoţii n'au înţelegere pentru astfel de lucruri, ba încă prin purtarea lor îţi încurcă lucrul tău de a înfăţişa lumii pe Christos drept călăuză morală a societăţii, pentrucă asemenea purtări scandalizează pe credincioşi şi-i răceşte de biserică; iar pe de altă parte va găsì că autoritatea bisericească, adecă acea care trebue să stee în rolul de călăuză şi să vadă lucrurile mai limpede, ea care singură trebue să fie muncită de problema împărăţiei lui Hristos pe pământ, ea însaş nu pricepe nevoile timpului, administrează rău, stă prinsă cu năravuri rele de obiceiuri învechite şi susţinute cu zel apostolic, lucruri care nu mai au sens să fie susţinute fără a primejduì problema care ţi-ai impus-o pentru tine.

Ce să facă un asemenea om? Să se prefacă în animal care să-şi îndeplinească oficiul de preot ca o maşină, iar încolo să mănânce şi să doarmă, nu poate. El simte în sufletul său o flacără care nu-i dă linişte, îl împinge să-şi spue cuvântul său unde vede că ar fi rolul bisericii să lucreze. Deci pe lucru e pornit şi nici că se lasă ori îl poate abate ceva; idealul îi e prea puternic.

Insă tocmai dorinţa sa de lucru îl pune în opoziţiune cu stările existente. Se revoltă pe preoţii care trăesc numai pe seva tradiţiunii, şi nu mai fac nimic pentru a clădì mai departe. Se simte paralizat când el abia şi-a câştigat puţine simpatii, şi-a alcătuit o ceată de ascultători, şi iată numai odată umplând lumea o veste, că cutare preot a făcut un scandal, care sminteşte poporul până în păturile adânci şi-l sălbătăceşte. Căci biserica nefiind reprezentată numai prin tine, tu atârni şi de ce-or face alţii, şi ţi

slăbită acţiunea ta de ziditor pentru şi în Hristos, când lumea îţi spune: Aşa-i, Părinte, toate-s bune din partea vorbelor, dar din partea faptelor e *altfel*; crede sfinţia Ta că de-ar fi biserica ceeace trebue să fie, n'ar fi între noi atâţia depărtaţi de Hristos; dar cum voeşti sfinţia Ta să credem că biserica e un aluat de înviorare a societăţii, când tocmai crema ei, armata ei, voi preoţii care sunteţi datori să susţineţi interesele creştine, tocmai voi nu sunteţi de loc învioraţi! pe cine voiţi să faceţi să creadă în marea putere a lui Hristos când clerul e atât de puţin pătruns de puterea lui şi lucrează sub inspiraţiuni atât de străine de dânsul! uite: colo susţineţi pe cei tari contra celor mici (Belgia), dincolo umblaţi după putere politică şi ţineţi lumea în ignoranţă (Spania), voi singuri sunteţi înăduşiţi şi nu aveţi nici o libertate de spirit; în Austria v'aţi prostit de tot, veniţi cu ţărani să deslegaţi treburile universităţilor.[1] In Francia aţi făcut cea mai naivă şi caraghioasă politică, ilustrată de Monseniorul Montagnini — cum vreţi să mai vie lumea la voi şi să mai creadă în puterea lui Hristos! da s'or găsì şi de aceştia, dar aceştia au să se pue în afară de biserică şi n'au să vrea să ştie de voi, au să zică că voi reprezentaţi interesele unei direcţiuni, unei grupe oarecare, nişte interese politice, dar nu interesele de înfrăţire ale lui Hristos.

Cu aceasta însă nu s'au terminat pedecile ce se pun de-a curmezişul unui preot pus pe lucru. El se va uita la administraţiunea bisericească şi nici aceea nu-l va edifica. Va vedea posturi însemnate date în mâna unor oameni numai fiindcă reprezintă direcţiunea voită, nici decum fiindcă ar fi mai capabili şi mai zeloşi de a clădì în inimi pentru Hristos. Va vedea favoritism, va vedea pe cei mai răsăriţi, care aduc o idee nouă, rămânând în urmă şi aşa mai departe.

Ce să facă preotul cu zelul şi entuziasmul lui? Se pune şi el pe combătut şi zice: eu nu pot lucra din cauza abuzurilor care există în biserică, se dau exemple rele care trebue combătute; biserica, pentru a avea izbândă în lume, trebue să se înfăţişeze cu deosebită corectitudine în toate actele şi în toţi membrii ei.

---

[1] In Gratz, cu ocaziunea unei promoţiuni de doctor, candidatul, cu numele Aldrian, s'a prezentat în uniforma, la care alţi studenţi îi contestau dreptul. Dar a venit să şi-l susţie cu ţărani, probă, desigur a educaţiunii creştine a maselor! V. *Kölnische Zeitung*, 19 Mai 1908.

Dar bietul preot care a ajuns aici e deja taxat de modernist. Chiar şi mai uşor poţi ajunge modernist: Cardinalul Richelmy, arhiepiscopul de Turin pune între semnele după cari poţi cunoaşte un modernist şi dacă «critică micile defecte care pot fi în diferitele organisme ale bisericii».[1]

Cum vedem, e foarte uşor a ajunge un modernist. Dar nu înseamnă că cine a ajuns aci e un criminal.

Acesta e cazul lui Don Romolo Murri. Ocupaţiunea lui de căpetenie a fost activitatea bisericească pe teren social. A avut ciocniri cu autoritatea bisericească, între care şi cu actualul papa, pe când acesta era patriarh al Veneţiei. Când cu expulzarea Mons. Montagnini de guvernul francez şi publicarea notelor lui confişcate de acelaş guvern, Romolo Murri a criticat aspru diplomaţia Vaticanului. Asta i-a atras suspendarea *a divinis.*

Romolo Murri e socotit azi între fruntaşii moderniştilor. Dar acesta nu e singurul fel de a devenì modernist.

(Va urma). ***Arhim. Iuliu Scriban.***

IERARHIA ŞI MITROPOLIA BISERICII ROMÂNE.

— Reflexiuni critice. —

„Istoric sunt, n'am frate
. . . .
Stăpân am p'adevărul
Lui singur mă închin“. Zilot R.

Ierarhia şi Mitropolia bisericii române din Transilvania şi Ungaria, de V. Mangra. Sibiiu 1908, pag. 128 în 8⁰ (Retipărire din «Telegraful Român».

I.

După tradiţie şi după vechea noastră istoriografie bisericească, o ierarhie şi o mitropolie ortodoxă au existat în Ardeal, recte în Dacia Traiană, dela primele veacuri creştine.

Elemente de limbă, din limba noastră, relative la unele lucruri de natură religioasă (Vezi: O. Densuşianu, Historie dela langua roumaine) dovedesc vechimea adâncă, din timpul roman, a încreştinării *răs*-strămoşilor noştri. Dar, întrucât priveşte desvoltarea istorică a bisericii (şi ierarhiei) noastre, unii istoriografi contimporani susţin, că mitropolia noastră «legendară» se reduce la episcopatele inaugurate în şi pentru Transilvania şi părţile

[1] *Nova et Vetare,* 10 Roma Maiu, 1908 p. 311.

ungurene de azi, pela 1522; după altă variantă, s'au înfiinţat pe timpul lui Ştefan cel mare (1457—1504) şi Radu cel Mare (1494—1508) episcopiile, iar de Mihai-Viteazul, mitropolia Bălgradului, deci ierarhia şi mitropolia română din Transilvania se reduce la aceste începuturi.

Păr. *V. Mangra* încearcă să restabilească prin studiul său, indicat în fruntea acestor şire, vechea tradiţie, combătând opiniile contrare şi căutând a stabilì ordinea ierarhică şi a dovedì existenţa mitropoliei din cestiune, dìn cele mai vechi timpuri.

*

Începutul ierarhiei bisericeşti la Români, îl pune autorul pe timpul colonizării Daciei; şi susţine persistenţa ei, în timpul năvălirii (migraţiunii) popoarelor barbare.

În această ordine de idei, s'ar stabilì şirul ierarhilor, şi anume:

Teofil, episcopul Gothiei, cunoscut ca participant la conciliul ecumenic din Nicea (325) unde subscrie «Theofilus Gothiae Metropolis».

Urmaş i-ar fi *Ulfila* apostolul got dela care ni-a rămas «Codex argenteus» şi care trece în Moesia (335); apoi *Nichita*, «care a fost educat în ţara barbarilor numiţi Goţi, de peste [1] rîul Dunărea», «a fost Nichita episcop al Dacilor şi al Besilor supranumit şi apostolul Daciei ripense» (389) [2].

«Pe timpul împăratului Leon cel Mare între anii 457—474, în locurile pe unde se întindeau Daciile (Dacia utraque ac Pannonia [ex I. Bollandi operibus]) atât alui Traian cât şi alui Aurelian, — ne spune păr. *V. Mangra* — erau 30 de episcopii» (citat după Enăceanu: «creştinismul în Dacii») dar dela această dată (457—474) până la timpul lui Leon Înţeleptul (883), — nu mai găsim şirul ierarhic, nici amintiţi mitropoliţi în părţile noastre.

Cum să se facă acì legătura, continuitatea ierarhiei?

«O ierarhie — ne spune autorul [3] — sau guvernament eclesiastic fiind condiţiune *sine qua non* pentru satisfacerea trebuinţelor religioase ale creştinilor, ea a existat la Români, chiar şi în perioada năvălirilor barbare şi s'a desvoltat în cursul timpului

[1] *πέραν τοῦ Ἴστρου.*

[2] Aceste texte sunt luate din „Sinaxarul anului întreg, manuscript din anul 1249 (grecesc)", publicat în biserica ort. rom. 1880—1.

[3] Pag. 45, 46 şi 47.

în măsura vieţii lor sociale şi politice. Căci este cu neputinţă, ca Românii, cari în Ardeal, în Banat şi Maramurăş, sub regii ungari aveau un fel de autonomie naţională şi organizaţie proprie cu cnezi, ca conducători şi judecători naţionali ai satelor româneşti (după D. Onciul) să nu fi avut organizaţia şi ierarhia lor bisericească...»

Acest argument raţional, părintele *V. Mangra* caută să-l complecteze prin următoarele: «sinodul IV ecumenic în can. 28 hotăreşte, ca episcopii «ceice sunt *în varvariceştile locuri*» să se hirotonească de către patriarhul Constantinopolei, practică adeverită şi prin Novela împăratului Alexie Comnen 1093».

Aceste argumente, pentru a căror verificare nu există caz concret, vre-un arhiereu, între anii 457 şi 883, pentru «varvariceştile locuri», s'ar putea aplica la vremuri ulterioare, cum e anul 1093, care e posterior şi — organizării Ungariei.

Vom arăta mai târziu, în cadrele acestor expuneri, unde şi când credem noi, că poate fi vorba de începutul unei ierarhii ortodoxe (greceşti) şi despre existenţa unor arhierei în «Transilvania şi Ungaria».

Până în zorile veacului al X-lea, despre o ierarhie românească, ori, din care să se desvoalte ierarhia şi mitropolia ortodoxă (română!), credem, că cu atât mai puţin poate fi vorba, dincoace de Dunăre, cu cât e în firea lucrurilor, ca în timpul migraţiunii şi a statelor barbare, stăpânii temporali să fi fost mai marii peste toate instituţiile din cuprinsul dominaţiunii lor, după principiul: «cujus regio, ejus religio», adeverit şi prin episcopatul gotic a lui Ulfila. Creştinii de sângele nostru (de neamul nostru, după concepţia zilelor noastre), puteau avea biserici, credinţă creştină, mănăstiri chiar şi martiri, dar alte aşezăminte mai înalte nu. Aceasta cu atât mai mult se adevereşte, cu cât şi din istorie ştim, că dela retragerea legiunelor romane din Dacia Traiană şi până pe timpul lui Vasilie Bulgaroctonul (1019) — şi de data aceasta cu prea puţină garanţie şi durată — n'a existat o stabilitate în ţinuturile Dunării de jos.

Aceste ţinuturi au fost într'una bântuite de incursiunile răsboinice, a tot ce venea din răsărit, pustiind. Poporul slavic chiar, veacuri întregi n'a făcut altceva decât răsboiri şi jafuri, în lungul şi latul acestor teritorii.

Târzia constituire a principatelor române, după potolirea şi organizarea Ungurilor, după sfârşitul incursiunii tatare, sunt preludiile naşterii şi formării diferitelor instituţii şi organizării acelora; pe acest motiv credem a nu greşì, dacă socotim drept început al unei organizări hierarhice a bisericii ortodoxe din patria noastră, anul 951, bine lămurit prin argumentaţiunea din lucrarea păr. *V. Mangra,* — chestiune, asupra căreia vom mai revenì.

Nu putem însă să nu relevăm — ca o paranteză — în ordinea ideilor şi evenimentelor pe cari ne-am propus să le desvoltăm acì, că se mai impunea, în cadrele unui studiu asupra ierarhiei bisericii româneşti, urmărirea legăturii românilor de dincoace şi de dincolo de Dunăre, pentru mai multe motive, pe cari istoria trebue să le desluşască, mai ales în cadrele şi după adevărurile ştiinţei istorice moderne.

Căci, în Peninsula balcanică a trăit poporul românesc, având relaţii, împărăţiile (2) româno-bulgare, afirmative (Dr. D. Onciul) şi cu cei de dincoace de Dunăre; Beniamin de Tudela, călătorul ovreiu, cunoaşte o «Valahia magna» în inima peninsulei, în veacul al VI-lea; pe tronul ţărilor bulgăreşti a fost şi un domnitor, căruia papa dela Roma îi scrie, că şi dânsul este «sanquine romano» (Docum. Hurmuzachi vol. I); şi papa Formosus, ca misionar al «Apusului», înainte de a ajunge pe scaunul din Roma, a încercat înclinările Românilor din Peninsula balcanică... Şi toate aceste criterii se complectează prin faptul, că din Peninsula balcanică a venit, în părţile Munteniei primul întemeetor de mănăstiri, *Nicodim* sfinţitul, care a întemeiat mănăstirile Vodiţa, Tismana (în judeţul Mehedinţi) şi Prislopul (în ţara Haţegului)...

Desvoltarea acestor relaţiuni ar fi fost desigur de interes.

Dar să ne oprim acì, — pentru a ne restrânge la lămurirea problemei ierarhice, pe baze istorice documentare, cu folosirea atât a datelor din lucrarea păr. *V. Mangra,* cât şi din utilizarea altor izvoare.

*

Părintele *V. Mangra* a utilizat însemnate şi un bogat număr de izvoare, în lucrarea sa. Între alţii amintim pe cronograful Dim. Filipid,[1] pe care l-a folosit cu succes, citând din el următoarele (pg. 13):

---

[1] Tradus şi publicat de C. Erbiceanu în *„Bis. Ort. Rom."* din 1893—4.

«Mai tot poporul Românilor din început... şi încă înainte de invaziunea Ungurilor îşi aveau preoţii şi episcopii lor... au fost următori dogmei răsăritene...»

Faţă cu acest citat, luat după C. Erbiceanu, dela 1894, datorinţa de istorici ne pune în faţă opinia lui C. Erbiceanu din 1908.[1]

«Nil Doxapatri — ne spune C. Erbiceanu — este unul dintre cei mai vechi canonişti orientali, el a trăit între anii 1118—1180... a fost rugat, pentru vasta sa cunoştinţă canonică, cum însuş o spune în întroducerea lucrării sale, de marele rege Rogeriu, de a lucra şi un tractat istoric scris de el (afară de unul canonic), asupra înfiinţării celor cinci patriarhate creştine».

«El s'a executat şi a săvârşit această lucrare, după monumentele cunoscute lui.[2] Pe atunci, în secolul al XII-lea, era o chestiune de cea mai mare însemnătate pentru împăraţi şi regi de a şti precis *până unde se întindea un patriarhat*». «Incă nu se pronunţase definitiv separarea bisericilor de Orient şi Occident, sperau că se vor putea înţelege încă şi după schisma de pe timpul lui Cerularie. Pe aceste timpuri încă existau actele, diptihiile şi documentele pe la diferite biserici patriarhale, cum spune autorul; aşa, că *scrierea lui Nil Doxapatri este demnă de toată crezarea*». «Lucrarea lui Doxapatri mai are şi meritul preţios, că-i *scrisă istoriceşte* şi *ne spune hotărît*, care părţi ori ţări cuprindea fiecare patriarhie» (pag. 1349. «Bis. Ort. Rom.» cit.)

Aceasta este părerea d-lui *C. Erbiceanu*, istoric, şi cel mai bun cunoscător al limbii şi izvoarelor greceşti, relative la istoriografia bisericească şi a istoriei Orientului european, dintre istoriografii români.

După această analiză de izvoare istorice, să vedem, ce material ne furnizează învăţatul canonist, pentru a ne lămurì asupra celui mai îndepărtat trecut al bisericii noastre, să-i zicem ortodoxe române, de pe teritorul vechei Dacii Traiane.

(Va urma).

Din Ocină.

---

[1] „Bis. Ort. Rom." Nrii 11 şi 12 din 1908, cuprinde studiul lui *Nil Doxapatri*, canonistul, şi comentarul ce-i face traducătorul studiului, C. Erbiceanu.

[2] Loc cit. *„Bis. Ort. Rom."*, pg. 1348 şi urm.

PREDICĂ OCAZIONALĂ.

Prea Onorate Domnule comisar!
Onorate Domnule coleg!
Iubiţilor ascultători!

E greu să înfăţişez în cuvinte gândirile şi sentimentele, cari se răsboiesc în clipele acestea în inima şi sufletul meu. Mă bucur şi dau mulţămită Domnului, că m'a învrednicit ziua aceasta de mare însemnătate, mă tem că nu mă vor slujì puterile să-mi împlinesc cu scumpătatea ce doresc greaua-mi chiemare, dar am şi nădejde tare în Dumnezeul puterilor şi al îndurării, care va oţelì trupul şi sufletul umilitului său rob.

Cred în geniul cel bun al omenimii, care ne însufleţeşte la fapte măreţe, de folos nouă şi plăcute lui Dumnezeu, şi iarăş mă neliniştesc, când mă gândesc la slăbiciunile şi patimile omeneşti, cari zădărnicesc şi cele mai frumoase şi mai curate lucrări. Din învălmăşala de idei şi sentimente iese însă cu putere la suprafaţă în conştiinţa mea sentimentul *datorinţelor şi a grelei răspunderi*, ce am de azi încolo. Slujitor la altarul Domnului, păstor şi conducător al poporului — mare, frumoasă şi grea chiemare. Obicinuim a zice, că slujba preotului e uşoară, ea e însă grea, foarte grea, căci nu mulţimea trebilor face o slujbă uşoară sau grea, ci puterea de răspundere, cu care este împreunată săvârşirea lor. Dacă un preot se va mărginì în activitatea sa numai la îndeplinirea ritualelor bisericeşti, va avea mai ales într'o parohie mai mică o slujbă foarte uşoară, dar dacă îşi va întocmì lucrarea sa aşa precum urmează din cunoaşterea limpede a datorinţelor sale de slujitor al altarului, păstor şi conducător al poporului, slujba sa va fi foarte grea. Ea e şi mai grea pentru preotul zilelor noastre a oricărei biserici creştine. De tot grea pentru preotul, român, căruia i-se pun de-acurmezişul în cale multe piedeci şi ispite.

Preotul trebue să aibă o fire mai aleasă decât ceilalţi muritori. Mai mult decât pe alţii trebue să împodobească pe preot virtuţile creştineşti: credinţa, dragostea şi nădejdea în puterea şi bunătatea lui Dumnezeu. Credinţa tare şi nestrămutată în puterea şi bunătatea lui Dumnezeu; dragostea fierbinte cătră Dumnezeu, cătră sine şi deaproapele, ce se manifestează în preţuirea mai presus de toate a binelui tuturora şi nu al unuia; nădejdea tare, că ne vom învrednicì de harul dumnezeesc, o dreaptă răsplătire a faptelor noastre. Pe preot mai ales trebue să-l deosebească evlavia, cucernicia, umilinţa, blândeţa, statornicia, înţelepciunea, sfatul şi milostenia, cu un cuvânt ceeace numim un caracter religios-moral în cel mai înalt înţeles al cuvântului, statornic şi nealterat de valurile timpului şi ale vieţii omeneşti.

Datorinţele mele de preot sunt mari şi diferite, precum a-ţi binevoit prea Onorate d-le comisar a mi le desfăşura în preafrumoasa şi pătrunzătoarea vorbire, ce a-ţi ţinut. Am să apăr biserica creştină, să întăresc şi

răspândesc învăţăturile ei mântuitoare. Am să slujesc cu evlavia izvorîtă din adevărata vocaţiune la altarul Domnului şi în afară de biserică şi să săvârşesc preasfintele şi preacuratele taine, îndeosebi trebue să adâncesc în inima şi mintea parohienilor mei dragostea, alipirea de fii, simţul de jertfă faţă de sfânta lege ortodoxă a răsăritului în care au vieţuit şi s'au îngropat moşii şi strămoşii noştri, respectul faţă de celelalte biserici creştine, mai ales pentru biserica suroră unită, fiind în acelaş timp cu îndoită băgare de samă cu privire la interesele comune tuturor Românilor din ţara aceasta.

Purtătoarea şi răspânditoarea culturei este şcoala. Insemnătatea ei fiind atât de mare, fă Doamne ca mare şi neobosit să fie şi zelul meu pentru interesele ei. Oropsitul nostru neam românesc având prea multă trebuinţă de făclia binecuvântată a şcoalei în frământările lui de a ieşì din întunerecul, în care l-a înlănţuit urgia veacurilor trecute şi a se ferì de ispitele mult mai primejdioase ale timpurilor de azi, ajută-mi cerescule Părinte să dau o deosebită îngrijire intereselor şcoalei noastre confesionale române. Ea are măreaţa menire să întemeieze cultura naţională românească, la a cărei temelie vor fi vecinicile idealuri ale moralei şi religiunei creştine. O sănătoasă cultură socială şi economică, cultură naţională prin cultivarea limbei străbune, străbătută de un patriotism cald şi luminat. In cultura aceasta fă bine Doamne şi încheagă vieaţa parohienilor mei şi a tuturor Românilor, vieaţa lor publică şi privată, ca în ceasul când te vei îndura să mă chiemi dela cele trecătoare la cele vecinice să pot rostì şi eu cuvintele cuviosului Simion: Acum slobozeşte stăpâne pe robul Tău în pace, că văzură ochii mei mântuirea ce ai pregătit poporului Tău românesc.

Pentruca de idealul acesta să-mi pot apropia turma, să-mi fie Doamne vieaţa publică, privată şi casnică, religioasă şi morală, socială, culturală şi economică, pildă de urmat.

Mari şi diferite sunt datorinţele preotului faţă de puterea stăpânitoare şi orânduitoare a statului. Ideia fundamentală de orientare îmi va fi supunerea şi propoveduirea supunerei necondiţionate faţă de tron, dinastie şi legile de temelie ale statului. Voiu sădì în inima poporului simţământul nobil şi mântuitor al credinţii către tron şi patria mamă, voiu răspândì cunoştinţele folositoare în vieaţa publică din legi şi ordinaţiuni.

Mă voiu conduce faţă de celelalte biserici din patrie de principiul îngăduinţii creştineşti, faţă de mai marii mei de cel al supunerii cu drag şi din bună voie. Celor mai mici le voiu păstra o dragoste părintească îndemnându-i şi însufleţindu-i pentru îndeplinirea datorinţelor lor cu cuvântul şi mai ales prin vieaţa şi activitatea mea, certându-i ca să-i îndrept, nu să-i nimicesc. Faţă de colegi, îndeosebi colegul slujitor la aceeaş sfântă biserică, mă voiu pătrunde de o sinceră colegialitate, căutând lucrarea împreună, în armonie şi bunăînţelegere, încunjurând cearta şi vrajba, lăpădându-mă de ambiţiile deşerte, îngropând pisma, cari duc poporul, bise-

rica şi şcoala şi pe celce rob le este lor, la peire. Traiul nostru, iubit coleg, să fie pentru popor un îndemn de pace, dragoste, bunăînţelegere, ajutor împrumutat, frica lui Dumnezeu, de râvnă spre tot ce e bun, frumos şi nobil.

Nu mă pot stăpânì de a nu stăruì din nou asupra datorinţelor preotului român cătră neam, limba strămoşească, cultură prin şcoala confesională română şi biserica naţională, pentru purtarea de grijă a tuturor intereselor naţionale şi cultural-economice ale poporului nostru, propagând în acelaş timp un patriotism luminat, credinţa şi supunerea faţă de tron, dinastie şi legile ţării, dragostea, pacea şi bunaînţelegere în vieţuirea cu celelalte biserici din ţară, cu popoarele conlocuitoare.

Acestea sunt, prea Onorate d-le comisar şi iubiţi ascultători, momentele ce am voit să scot la iveală în puţinele mele cuvinte. Aceasta este calea pe care vreau să merg în vieaţa mea de preot. Ca să o petrec cu bine am lipsă de bunăvoinţa şi sprijinul celor mari şi celor mici, atât al deregătoriilor mai înalte bisericeşti, cât şi al colegilor mei preoţi, fraţilor învăţători şi poporului credincios, pentru care sprijin cu stăruinţă mă rog. Mai ales pe D-voastră, iubiţilor mei parohieni, Vă rog să vă apropiaţi cu încredere şi fără sfială de mine, să mă împărtăşiţi de dragostea ce eu v'o păstrez şi să mă ascultaţi precum veţi afla, că pentru binele bisericii, şcoalei şi al D-voastră al tuturora muncesc şi ostenesc. Iar tu Doamne, trimite duhul Tău cel sfânt ca să mă lumineze şi îndrepteze cu darul şi înţelepciunea sa acum şi pururea şi în vecii vecilor Amin.

Sibiiu, 29 Iunie 1907. *M. Jantea.*

PREDICĂ.

Despre lux.

„Lumea trece şi poftele ei, iară celce face voia lui D-zeu, rămâne în veci". I. Ioan 2, 17.

Iubiţi creştini!

Răsfoind istoria neamului nostru vom da de pagini negre de suferinţele bietului Român, care veacuri de-arândul a gemut încătuşat sub voinţa celor puternici. A muncì şi a asuda pentru altul, era singura datorinţă fără drept a obiditului ţăran, care în ori-ce parte privea nu vedea decât fraţi de-ai săi de acelaş sânge, cu aceeaş soarte. Nu se mulţămeau însă cei puternici numai cu trupul acestui neam, ci voiau să-l despoaie de sufletul lui: de limbă şi lege, căci dintre toate, acestea i-au mai fost rămas, averea cea mai scumpă a unui popor, prin care trăieşte şi poartă numele. Trudă zădarnică însă a fost aceasta, căci dragostea pentru limbă şi lege, dragostea pentru obiceiurile şi datinile strămoşeşti, dragostea pentru aşezămintele neamului adânc săpată în inima strămoşilor noştri, a putut respinge atacul îndreptat, iar credinţa lor în D-zeu le era arma

cea mai puternică în lupta contra neajunsurilor vieţii. Acestei dragoste şi acestei credinţe avem să-i mulţămim, că astăzi mai purtăm frumosul nostru nume de Român.

Mulţămită Atotputernicului, moşii noştri au îngropat cu ei acele vremi de tristă amintire pentru noi, şi dacă azi mai răsună din când în când echoul acelor vremi, n'are să ne înspăimânte în măsura trecutului, căci provedinţa d-zeească s'a îndurat a ne pune sub un puternic zid de apărare, care este organizarea sf. noastre biserici, prin neuitatul mitropolit Şaguna, ci mai vârtos avem să-l privim de un semnal de ispitire a sufletului nostru, cu însuşirile cele bune şi cu păcatele lui.

E cunoscut, iubiţilor, că nu duşmanii din afară, nu cei străini de sufletul nostru, ci aceia, pe cari noi îi încălzim la sinul nostru, aceia cărora sufletul nostru îşi deschide braţele spre a-i primì, privindu-i de prieteni, aceia sunt cei mai primejdioşi şi prin ei se taie apoi drumul pentru întrarea celorlalţi. Aceşti duşmani periculoşi sunt păcatele inimei noastre, dornică după mărire deşartă lumească.

Un astfel de păcat al nostru e luxul, care la nici un popor nu bântuie într'un chip atât de îngrijitor, ca la noi Românii, popor sărac, cum suntem. E uşor de prevăzut, unde vom ajunge mergând mână în mână cu acest duşman nesăţios, care a înghiţit cetăţi mari şi a nimicit împărăţii puternice. Căci luxul a fost una dintre cauzele de căpetenie, care a nimicit puternica împărăţie a străbunilor noştri Romani. Dreaptă e temerea celor bătrâni, cari lăcrămând în inima lor, ne arată calea preţipişă, pe care am apucat şi prevăd sfârşitul acestei căi, care nu poate fi altul decât căderea în prăpastie: nimicirea bunei noastre stări materiale, căci luxul e icoana cea mai fidelă a mizeriei viitoare, şi apoi nimicirea noastră sufletească, nimicirea morală.

Ne-am obicinuit însă, să ascultăm zimbind pe acei bătrâni, când ne povestesc vieaţa şi traiul vremilor trecute, cari oftând îşi amintesc timpul, când în fiecare casă răsunau vătalele răsboiului, când fiecare casă era o lucrătoare pentru familie şi fiecare se mândrea cu lucrul eşit de sub mâna lui, cu un cuvânt, când aveam în mână acea comoară scumpă tuturor: industria de casă. Astăzi moşii noştri n'ar mai cunoaşte în noi pe urmaşii lor, căci dânşii ne-au lăsat un port simplu, dar frumos, pe care noi l-am înstrăinat, ne-au lăsat nişte case simple dar împodobite cu lucruri ce arătau dibăcia şi hărnicia celorce locuiau într'ânsele şi ne-au lăsat moştenire în aceste case: liniştea şi mulţămirea sufletească, pe cari noi de mult nu le mai avem. Ca o slabă mângăiere pentru sufletul nostru sbuciumat şi ca răspuns la cuvintele celor încărunţiţi sub furtuna vieţii aducem înainte împrejurarea, că pe zi ce mergem înaintăm tot mai mult în învăţătură şi ştiinţă şi fiecare trebue să ţină pas cu vremea, cu lumea. Da, iubiţilor, să ţinem pas cu lumea în cele bune şi frumoase, dar să căutăm a ne ferì de cele rele, căci numai atunci putem zice, că înaintăm, ceeace azi durere la noi nu se întâmplă, căci nu înainte ci înapoi dăm, căci nu

ştiinţa, care face pe om numai jumătate, ci moravurile bune, cari fac pe om întreg, acelea ne ridică. Acei bătrâni înaintaşi ai noştri au înţeles acestea mai bine ca noi, cari ne ţinem mai iscusiţi, s'au ştiut ferì de păcatele, cari le vedem între noi, căci cartea înţelepciunii şi a adevărului, d-zeeasca Scriptură le era îndreptar spre drumul cel adevărat al vieţii, le era călăuza pe calea, ce duce la binele pământesc şi la fericirea viitoare.

Pe prispa casei cu fusul în mână îşi depănau vieaţa lor în linişte, căci sufletul lor era lipsit de acele scăderi, cari nouă ne pun astăzi toiagul în mână, pornind pe lungul drum al pribegiei, pentru a ne câştiga pânea de toate zilele; lăsăm ce avem mai scump, ne depărtăm în ţări străine, fără nădejdea de a mai vedea pe cei iubiţi ai noştri, puţinul câştig de acasă fiind prea mic pentru poftele deşarte şi mari ale inimii noastre. Câştigul e puţin, căci luxul e mare. Moşii noştri n'au fost siliţi să-şi părăsească căminul părintesc, de care Românul atât de greu se desparte, căci în hainele simple şi în căsuţa modestă nu simţeau atât greul şi amarul vieţii, pe când noi sub mătasă şi podoabe îndoit simţim povara apăsătoare, scrise fiind pe ele năcazurile noastre; iar în casele noastre tixite de lucrurile deşertăciunii, atât de plăcute ochiului, ni-se pare locul strâmt pentru o vieaţă lină. Luxul, acea risipă fără scop, ne aduce aici. Şi e dureros, iubiţilor creştini, că nici micuţii copilaşi nu sunt feriţi de acest păcat, căci mamele, parecă anume voiesc să-i crească în lux şi pentru lux. Nu-i mirare, dacă din astfel de copii ies apoi oameni, cari toată vieaţa lor sunt nemulţămiţi, nu se ajung cu ce câştigă, căci câştigul e prea mic pentru a-şi împlinì poftele şi dorinţele lor. Un puternic stâlp al neamului e pus în mâna mamelor, dar păzitoarele acestui stâlp îşi uită de marea chemare, ce o au, de a creşte bărbaţi vrednici bisericei, neamului şi întregei societăţi. Işi uită de răspunderea pentru creşterea odraslelor lor. Pildă măreaţă le-a dat mamelor acea sfântă Fecioară, care a născut prunc, înaintea căruia o lume întreagă s'a închinat, al cărei suflet era departe de deşertăciunea lumească, care în scutece simple a înfăşat pe D-zeul tuturor. In loc umilit se naşte împăratul măririi, trăieşte pentru marea lucrare a mântuirii, îşi varsă sângele pentru ridicarea omului din stricăciune având totdeauna în vedere chemarea sa, pe când noi trăim supuşi patimilor trupeşti şi sufleteşti şi murim cu sufletul îngreuiat de gândul, că vieaţa noastră pentru nimeni n'a fost de vre-un folos, ba cei rămaşi în urma noastră au să simtă urmările vieţii noastre, trăită pe căi greşite. Cât de puţin ne aducem noi aminte de chemarea noastră în vieaţă, cât de puţin ne aducem aminte, că nu numai pentru noi avem să trăim, ci de vieaţa noastră are să se bucure întreaga societate, faţă de care avem datorinţe de împlinit, precum avem şi faţă de biserică şi faţă de neam, ale cărui aşezăminte morale şi culturale suntem datori să le sprijinim. Să fim însă sinceri şi să ne recunoaştem păcatul, că noi risipim cu două mâni pentru lucruri, cari nici un folos nu ne aduc, ci ne aţâţă numai sufletul spre pofte josnice, dar când ni-se cere să ajutăm pe vre-un frate

de-al nostru ajuns în năcaz, când e vorba să ajutăm vre-un aşezământ de binefacere nu ne îndurăm să dăm nici cu o mână. Când e vorba de noi ne lăudăm şi strigăm în gura mare, că avem de unde, iar când e vorba de altul ne plângem la toţi, că nu avem şi nu avem. Nu aceasta e chemarea omului, nu pentru a se închina trupului, nu pentru dulceaţa plăcerilor vieţuieşte omul, ci ca prin o vieaţă cuviincioasă să preamărească pe Creatorul tuturor şi să-şi zidească temelia fericirii viitoare. Aceasta însă nu o poate face omul dedat luxului, care în orbia sa de a se vedea cât mai împodobit, a-şi împlinì ori-ce poftă, ori-ce dorinţă nu mai cugetă şi la alţii, cari poate zac în cea mai neagră mizerie şi ştiut este, că D-zeu leagă fericirea noastră vecinică de faptele iubirii arătate de-aproapelui. Câtă durere ar putea alina acel om, câte lacrămi ar putea şterge, câte inimi ar mângăia cu banii aruncaţi cu uşurinţă pe lucruri deşarte, dar iubirea de D-zeu nu locuieşte într'ânsul, căci în mijlocul plăcerilor, în ospeţe şi petreceri inima lui aprinsă pentru cele lumeşti, e departe de D-zeu.

Nu e zi, iubiţilor, în care să nu auzim vecinica plângere, că e grea vieaţa, e greu traiul. Nu traiul, nu vieaţa, ci păcatul, scăderea noastră e grea. Ne plângem, că banii sunt scumpi. Da, sunt scumpi, căci câtă sudoare nu vărsăm, câte ploi şi câte vânturi nu ne sbiciue faţa până-i câştigăm, dar ce ieftin îi preţuim când îi dăm din mână. In chipul acesta noi ne facem traiul şi vieaţa grea, căci rodul muncii de pe-o săptămână, de pe-o lună, îl dăm spre a dobândì cuvintele de laudă, de mirare ale lumii, pentru o zi sau câteva ciasuri, pentru dorinţa de a fi înălţaţi de semenii noştri şi de a ne mândrì înaintea lor, neaducându-ne aminte de cuvintele sf. scripturi: «Urîtă e mândria înaintea Domnului şi înaintea oamenilor şi începutul păcatului». Să nu credem însă, că D-zeu ar cere, ca omul să nu se îngrijască de trupul său, din contră D-zeu ne şi obligă la aceasta, locuinţa sufletului fiind. D-zeu ne învaţă să-l îmbrăcăm, să-l nutrim, dar în măsura cuvenită, ca să nu devină idolul nostru, şi apoi fiecare în măsura cu ce i-a dat D-zeu şi după treapta ce ocupă în rândul oamenilor. Nu ne opreşte D-zeu nici dela petreceri şi plăceri, dar acelea să folosească, nu să strice trupului şi sufletului, în cari să nu uităm că suntem oameni, cea mai înaltă creatură pământeană a lui D-zeu şi să nu uităm că suntem creştini.

Cercetând sufletul nostru să ne silim a-l îmbrăca cu cele frumoase şi a-l curăţì de tot ce e stricăcios, căci numai astfel vom putea să-l apărăm de boala străinismului, ţinând cu tărie la obiceiurile şi datinile strămoşeşti, tesaurul cel mai de preţ al nostru, asigurându-ne bunăstarea materială pe pământ şi fericirea vecinică în ceriu Intorcându-ne privirea spre şcoală şi biserică, razimile noastre cele mai puternice, să le îmbrăţişăm cu dragostea cea veche, punând umăr la umăr pentru sprijinirea lor.

A D-voastră este chemarea şi datorinţa de a face în familie adevărata şcoală cu micile mlădiţe, a le îndrepta pe calea cea bună şi adevărată făcând fiecare din casa D-voastre un focular al iubirii de D-zeu, al

iubirii de neam şi de ţară, al iubirii de limbă şi lege. Deie D-zeu, iubiţilor creştini, ca fiecare dintre noi să poată zice, cu deplină mulţămire sufletească, împreună cu sf. apostol Pavel: «Luptă bună am luptat, cursul am plinit, credinţa am păzit, de acum îmi este păstrată cununa dreptăţii, care mi-o va da Domnul, judecătorul cel drept în ziua aceea». Amin.

Ioan Nan,
candidat de preot.

MIŞCAREA LITERARĂ.

Pe urmele lui Christos, de G. Petrow, trad. de Arhim. Nic. Munteanu, Bucureşti, tip. Gutenberg 1908, partea I. 218 p. 8⁰. 2 Lei.

Sub titlul acesta, părintele Arhimandrit N. Munteanu din Galaţi, autorul bineapreţiat al mai multor scrieri literare-teologice, a sporit literatura noastră bisericească cu traducerea uneia din cele mai valoroase scrieri ale distinsului scriitor bisericesc rus, G. Petrow, preot şi profesor în Petersburg.

«Pe urmele lui Christos» face parte din categoria acelor *romane religioase*, cari se scriu, inspirându-se din pătrunderea învăţăturii Mântuitorului Christos, cu *tendinţa* vădită de a cucerì inima cetitorului şi a-l determinà în acelaş timp la *fapte creştineşti*.

In forma uşoară, străvezie şi atrăgătoare a unor povestiri, cari deşì alcătuiesc capitole separate, stau totuş în strânsă legătură internă, romanul «Pe urmele lui Christos» caută să ne înfăţişeze morala evangeliei lui Christos.

Nu însă morala aceea, care o poartă toată lumea pe buze, care o glăsuiesc vorbitorii de ocazie în cuvinte frumoase, iar oratorii bisericeşti *numai* de pe amvon, — ci morala cea *cu adevărat creştinească*, — *morala faptelor*, izvorîte din credinţa şi convingerea religioasă, ca şi din dragostea faţă de deaproapele. Morala faptelor bune, morala iubirii şi ajutorării deaproapelui, aceasta a vestit-o, cu cuvântul şi cu fapta, dumnezeescul Isus din Nazaret, iar nu morala sentimentelor sterpe, cu care ne-am obicinuit să ne mulţămim cu toţi.

Ce folos avem, că cântăm nesfârşite imnuri de laudă şi preamărire lui Christos, şi uităm imnul cel mai frumos şi mai plăcut, care este *vieaţa cea plină de dragostea Lui?*

Creştinismul nostru nu-i deajuns să-l manifestăm numai în vorbe, ci mai cu samă în fapte, în vieţuire după învăţătura evangeliei! — aceasta este lecţiunea, ce ne-a dat-o Invăţătorul nostru Christos şi acesta este punctul de mânecare a lui G. Petrow, la scrierea romanului «Pe urmele lui Christos».

Pornind din adevărul acesta, cules din evangelia Mântuitorului şi din lumea sufletească a creştinismului de astăzi, autorul ne prezintă o samă de oameni, de diferite profesiuni, dar toţi de-opotrivă din categoria so-

cială a celor bogaţi, cari printr'o întâmplare, ajung la convingerea, că religiozitatea lor este o simplă vorbărie, însuşită prin obicinuinţă şi 'n consecinţă îşi propune să caute a-şi tălmăcì credinţa religioasă în fapte aducătoare de roade sufleteşti pentru semenii lor nenorociţi: *să păşască pe urmele lui Christos.*

Un preot, altcum plin de dragoste şi zel pentru chemarea lui, se convinge, că predicile frumoase, câte le-a rostit în biserică, n'au avut alt rezultat, decât sentimentul admiraţiei trecătoare, care a deşteptat-o în credincioşii ascultători faţă de talentul său oratoric. Incolo, nici el însuş nici credincioşii lui — *n'au făcut nimic* din cele propoveduite.

Un ziarist, ajunge la ideia, că a publicat multe articole de sensaţie şi ştiri mincinoase, pe cari Mântuitorul nu le-ar fi subscris, pentrucă erau menite să surpe temelia morală a cetitorilor.

O cântăreaţă de operă se trezeşte şi ea, că n'a făcut nici un lucru folositor, vânzându-şi talentul pentru plăcerea şi distracţia celor cu bani, câtă vreme cu vocea ei, dăruită de Dumnezeu, ar putea mângăia mizeriile şi nobilita inimile înămolite de viţii ale muncitorilor din fabrici şi ateliere.

Un proprietar de mine, un tinăr aristocrat şi încă câţiva, se pătrund toţi, la influinţa preotului Maczel, de aceleaşi convingeri adânci şi sub îndemnul aceleiaşi *premeniri sufleteşti* se constituesc într'un cerc, cu lozinca: «*pe urmele Lui*». Membrii noului club iau obligaţiunea, cu timp de un an să nu facă nici unul nimic, fără să-şi pună mai întâi întrebarea: «Ce ar face Christos în cazul dat?» Şi iată-i pe toţi *la fapte,* urmând glasul lozincei şi nizuindu-se a da o interpretare creştină tuturor datorinţelor legate de poziţia şi chemarea lor.

Preotul începe de acum a predica şi cu vorba, dar şi cu pilda cea bună.

Directorul de fabrică reduce ceasurile de muncă şi întroduce pentru muncitori oare de lectură şi muzică. Artista se coboară între proletari şi sub farmecul ariilor religioase îi înalţă, îi smulge din robia beţiei şi a desfrâului, în care îi aruncase mizeria şi întunecimea.

Chiar şi tinărul aristocrat, obicinuit la vieaţă uşuratică, se decide a face ceva *pentru binele altora,* pentruca să merite dragostea unei fete cu suflet nobil. In scurt, clubul întreg, păşit pe terenul faptelor de caritate şi dreptate creştinească, începe a aduce roade binecuvântate.

Şi astfel, în jurul lucrărilor acestui club, autorul ne desfăşură problema adevărată a preoţiei, a bogăţiei, a artei şi a altor profesiuni şi în consecinţă: *problema socială a creştinismului* în cadrele vieţii moderne.

Aceasta este, în ultima analiză *tendinţa* acestui roman, i-am putea zice social-creştin: de-a arăta cum sentimentul religios se poate preface într'o *energie de vieaţă,* care să se traducă în fapte de suprema frumseţă, de frumseţa binelui şi a iubirii.

Valoarea internă a romanului o înalţă şi forma uşoară şi limpede, în care este scris şi trebue să fim recunoscători păr. Arhimandrit Munteanu, care ni l-a redat într'o foarte curată traducere românească.

Trebuinţa astorfel de lecturi frumoase şi folositoare o simţim cu toţii. Aşteptăm cu nerăbdare apariţia volumelor următoare, şi până atunci recomandăm tuturor cetitorilor acestei reviste să-şi procure romanul: *Pe urmele lui Christos.*

Gh. Tulbure.

INFORMAŢIUNI.

In ce constă lupta omului cu moartea? Dr. E. *Hornemann,* un protestant credincios şi profesor la universitatea din Kopenhaga, se ocupă de această întrebare într'o scriere a sa: «Despre starea omului scurt înainte de moarte» («Vom Zustande des Menschen kurz vor dem Tode»), în care se spune, că spre sfârşitul vieţii sufletul cunoaşte cu mai multă claritate decât mai înainte, pe când corpul îşi pierde succesiv simţirile. Sentimentul morţii apropiate schimbă şi limpezeşte cunoaşterea internă, pe când simţirile externe, între cari durerile corporale, scad paralel ca slăbirea funcţiunilor vitale. Prin urmare e fals a crede, că omul în agonie ar avea să sufere mari dureri corporale. «Aceste dureri scad în măsura în care se apropie moartea şi ele încetează cu totul când se începe lupta cu moartea. Aceasta luptă sau acest period de transiţie poate fi mai lung sau mai scurt, uneori poate dura oare întregi; conştiinţa ş'o pierde omul în cele mai multe cazuri numai spre sfârşitul acelei lupte? Lupta cu moartea sau *agonia* nu constă deci în dureri corporale, ci ea este o *luptă sufletească.* «Greutatea sau uşurinţa acestei lupte depinde dela starea sufletească a muribundului, dela credinţa ori necredinţa sa, dela sentimentul răspunderii personale, dela mărturia conştiinţii».

Primim dela «***Solidaritatea***», societatea clerului român din eparhia Dunărei-de-jos o dare de seamă asupra activităţii alor cinci ani de existenţă. Această societate care stă sub prezidenţia părintelui G. Nicolescu urmăreşte scopul frumos: de a ajuta pe membrii societari infirmi; a acorda mijloace băneşti pentru înmormântarea membrilor decedaţi; a înlesnì membrilor împrumuturi ieftine; a ţinea conferinţe educative şi instructive; a aviza la mijloace pentru formarea şi întreţinerea unei biblioteci la sediul fiecărei secţiuni; a înfiinţa un organ de publicitate pentru cultura necesară preotului; în fine a înfiinţa, când mijloacele vor permite, un *azil* pentru preotesele văduve şi pentru copii orfani minori rămaşi dela membrii decedaţi. Mare parte din aceste scopuri le-a realizat societatea în cei cinci ani de existenţă. Membrii ei au ţinut o mulţime de conferinţe de cel mai mare interes, au început publicarea de cărţi morale şi răspândirea lor în popor, au pus bază unui fond pentru înfiinţarea azilului, au dat ajutoare celor lipsiţi, au adunat o frumoasă sumă de parale (peste 92.000 lei), au dat poporului învăţături cum să-şi poarte o bună gospodărie. Un exemplu vrednic a fi urmat şi la noi.

Primim statutele societăţii culturale şi de ajutor *«Dragostea creştină»*, care s'a înfiinţat în comuna Ştefăneşti-Zlătărei din judeţul Vâlcea prin neobositele stăruinţe ale inimosului preot *Teodor Bălăşel*, cunoscut din revista «Cuvântul adevărului». Scopul societăţii este a ridica în toate privinţele şi prin toate mijloacele bune starea culturală *a ţăranilor* din acea comună. Insufleţirea pentru scopurile societăţii s'a arătat frumos chiar la înfiinţarea ei. Recomandăm cu stăruinţă şi preoţilor noştri să-şi comande statutele acestei societăţi şi să urmeze pilda bună la ei acasă.

In Statele-Unite din America-de-nord e strict oprită răspândirea cărţilor imorale şi hulitoare de D-zeu. Pentru vinderea unei gazete italiene, care propaga idei imorale, catolicii au făcut vânzătorilor proces, mijlocind pedepsirea lor. În Pittsburg a declarat un judecător, că va pedepsì cu cea mai mare asprime pe librarii, cari vor vinde asemenea cărţi. Nu de mult s'a întâmplat, că un ziar umoristic a adus caricaturi de ale călugăriţelor catolice. Catolicii din St. Louis au protestat în contra redacţiei trimiţând protestul tuturor abonaţilor. De frica desaprobării acestora, redacţia s'a văzut silită să dea satisfacţie celor jigniţi. Este un semn îmbucurător, că nu de mult s'a deschis în Paris un congres internaţional pentru combaterea imoralităţii ce se propagă prin scrieri şi vorbiri. La acel congres s'au întrunit 150 de delegaţi din mai multe state: Belgia, Danemarca, Anglia, Olanda, Italia, Norvegia, Ungaria etc. Berenger, unul dintre membrii congresului, a susţinut că ar fi bine să se ia *măsuri internaţionale* pentru a pedepsì pe autorii de scrieri, pe fabricatorii de icoane şi alte obiecte imorale, precum şi pe cei-ce vând asemenea obiecte cari violează morala. *N. B.*

Tipicul cultului religios.

Cazuri liturgice şi date tipiconale pe luna lui Iulie 1908.

Preste săptămână, în tot decursul lunii, la Vecernie şi la Utrenie: Cântările Octoihului şi ale Mineiului, după tipicul zilelor de săptămână în stadiul Octoihului.

6 Iulie: Dumineca a 5-a după Rosalii, gl. 4, voscr. a 5-a.

La Vecernie şi la Utrenie: cântările din Octoich gl. 4, şi din Mineiu, după tipicul Octoihului pentru Dumineci cu zile mineale comune. La Liturgie: Apostolul şi Evangelia acestei Dumineci, Axionul: „Cuvine-să cu adevărat“ şi Priceastna: „Lăudaţi“.

13 Iulie: Dumineca Părinţilor soborului ecum. al 4-lea, din Halchidon, glas 5, voscr. a 6-a.

La Vecernie şi la Utrenie: cântările Octoihului gl. 5 şi ale sfinţilor Părinţi, cum se găsesc la 13 Iulie în Mineiu.

La Liturgie: Apost. şi Evang. Duminecii a 6-a după Rosalii şi ale sfinţilor Părinţi, „Cuvine-să cu adevărat“ şi „Lăudaţi“.

20 Iulie: Dumineca a 7-a după Rosalii şi sfântul Proroc Ilie, gl. 6, voscr. a 7-a.

La Vecernie şi la Utrenie: cântările Octoihului gl. 6, şi ale sărbătorii, cu Parimii Litie, Polieleu ş. c. l., cum prescrie tipicul Duminecilor cu sărbătoarea unui sfânt. La Liturgie: Apost. şi Evang. ale Duminecii şi ale sărbătorii.

27 Iulie: Dumineca a 8-a după Rosalii, glas 7, voscr. a 8-a.

La Vecernie şi la Utrenie: cântările Octoihului şi ale Mineiului, cum prescrie tipicul Duminecilor Octoihului cu o zi mineală comună. La Liturgie: Apostolul şi Evangelia Duminecii, Axionul „Cuvine-să cu adevărat“ şi Priceastna „Lăudaţi“.

Cantor.